

TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ YAYINLARI

HASAN ÂLİ YÜCEL
ANMA TOPLANTISI

ANKARA 1993

**HASAN ÂLİ YÜCEL
HAYATI VE HİZMETLERİ**

TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ
I. ANMA TOPLANTISI
16 Aralık 1992

TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ
EĞİTİMCİLERİMİZİ ANMA VE TANITMA DİZİSİ : 1

Yayına Hazırlayan
Dr. A. Ferhan OGUZKAN

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
AÇILIŞ KONUŞMALARI.....	IX
BİRİNCİ OTURUM.....	1
İKİNCİ OTURUM.....	27
YÜCEL'DEN ŞİİR, SÖYLEŞİ VE SÖYLEVLER.....	71
CAN YÜCEL'İN BABASI İÇİN YAZDIĞI ŞİİR.....	95
EKLER.....	99

Hasan Âli YÜCEL
(1897-1961)

AÇILIŞ KONUŞMALARI

- Prof. Dr. Mahmut ÂDEM
{TED Bilim Kurulu Başkanı}
- Prof. Dr. Rüştü YÜCE
{TED Genel Başkanı}

Mehmet BAKLACI (TED Genel Müdürü) — TED Bilim Kurulumuzun düzenlemiş olduğu Hasan Âli Yücel'i Anma Toplantımıza başlamış bulunuyoruz. Geldiğiniz ve TED etkinliklerine gösterdiğiniz ilgi için hepimize teşekkür ediyorum, sağolunuz.

Büyük insan, büyük eğitimci Hasan Âli Yücel ve çalışma arkadaşları ve de bugüne dek yitirdiğimiz eğitimcilerimizin anısına sizleri saygı duruşuna davet ediyorum.

(Saygı duruşu ve İstiklâl Marşı)

Mehmet BAKLACI — Teşekkür ederim efendim.

Efendim, toplantımızın açış konuşmasını yapmak üzere Bilim Kurulu Başkanı Sayın Prof. Dr. Mahmut Âdem Bey'i kürsüye davet ediyorum.

Mahmut ÂDEM — Sayın Konuklar,

Cumhuriyet tarihinde en uzun süre Millî Eğitim Bakanlığı yapmış, değerli devlet adamı Hasan Âli YÜCEL'in doğumunun 96. yıldönümünü anma toplantısına hoşgeldiniz.

Burada sizlere rahmetli YÜCEL'i anlatacak değilim, ancak bu fırsattan yararlanarak TED Bilim Kurulu etkinlikleri konusunda kısa bilgi sunmak istiyorum.

TED Bilim Kurulu, Eğitim Bilimlerinin değişik alanlarından (Eğitim Psikolojisi, Eğitim Sosyolojisi, Eğitim Ekonomisi, İşletme vb.) bilim adamlarının katılımı ile 1977 yılında kurulmuştur.

Ankara'dan görevim nedeniyle 3-4 yıl ayrılmam dışında Bilim Kurulu'nda ya başkan ya da başkan yardımcısı olarak sürekli görev aldım.

Geçen 16 yılda Bilim Kurulu, 16 değerli eğitimciyi "Eğitim Hizmet Ödülü, bir eğitimciyi "Eğitim Bilim Ödülü, bir eğitimciyi de "Eğitim Araştırma Ödülü" ile ödüllendirmiştir.

Ayrıca her yıl sonbaharda geleneksel eğitim toplantıları düzenlemiş ve toplantı raporları kitap olarak yayımlanmıştır. Her yıl ilkbaharda yapılan 10 Öğretim Toplantısının kitapları da yayımlanmıştır.

TED Bilim Kurulu, TED'nin Ankara ve Ankara dışındaki kolejlerinde de konferans, panel vb. toplantılar düzenlemiştir.

1992 yılı TED Bilim Kurulu için olağanüstü bir yıl olmuştur. Bu yıl geleneksel eğitim ve öğretim toplantılarına ve eğitim Hizmet Ödülüne ek olarak Mart ayında "Yükseköğretimde Nasıl Bir Yasa?", Nisan ayında da "Ortaöğretimde Ders Geçme ve Kredi Düzeni" konulu birer günlük iki toplantı gerçekleştirilmiş ve bunların kitapları da yayımlanmıştır.

Yine bu yıl Karadeniz Ereğli Koleji Vakfı'nda düzenlenen "Yüksek Öğrenime Girişte Seçenekleri Değerlendirme ve Karar Verme" ve "Eğitimde Laiklik" toplantıları çok büyük ilgi görmüştür.

Bugün de, 1992 yılının son etkinliğini düzenlemiş bulunuyoruz. 1992 yılının son toplantısı ve aynı zamanda kendi türünde "Cumhuriyet Dönemi Eğitimcilerini Anma Toplantıları" adını verebileceğimiz ilk toplantı bugün yapılacaktır.

Diğer toplantılarımızda olduğu gibi, bu toplantı da kitap olarak yayımlanacaktır.

Toplantıda görev alan ve bizi dinlemeye gelen tüm konuklarımıza Bilim Kurulu ve şahsım adına saygılar sunuyorum.

Mehmet BAKLACI — TED Genel Başkanı Sayın Prof. Dr. Rüştü YÜCE'yi konuşmasını yapmak üzere kürsüye davet ediyorum.

Rüştü YÜCE — Saygıdeğer konuklar, değerli eğitimciler ve bilim adamları, TED'nin sayın üye ve mensupları.

HASAN ALİ YÜCEL'i anma toplantısına hoş geldiniz. Hepinizi TED Genel Merkez Yönetim ve Bilim Kurulları adına saygı ile selamlıyor ve toplantıya katılmanız nedeniyle teşekkürlerimi sunuyorum.

Toplantıyı ve eğitime gönül veren bu güzide topluluğun varlığını fırsat bilerek, sizleri, kamuya yararlı bir dernek olan ve Türk Eğitimine katkıları eğitimciler ve bilim adamları tarafından takdirle karşılanan Türk Eğitim Derneği çalışmalarını hakkında bilgilendirmeyi görev saymaktayım. TED büyük önderimiz Atatürk'ün yönlendirmesiyle 1928 yılında kurulmuştur. Temel amaçları arasında şunlar vardır: Fakir, kimsesiz ve fakat yetenekli Türk çocuklarına burslar vermek; İngilizce dilinde öğretim yapan okullar açmak, yurtlar kurmak; ülkenin eğitim faaliyetlerini desteklemek ve geliştirmek; gençlerimizin sosyal, kültürel ve sportif çalışma ve dayanışmalarına katkıda bulunmak.

Türk Eğitim Derneği kuruluşundan bu yana geçen 64 yıl içerisinde amaçlarından hiçbir sapma göstermeksizin etkinliklerini giderek artan bir tempo ile sürdürebilen ve ayakları üzerinde dimdik kalabilen nadir derneklerden biridir. Yılda ortalama 850 Türk çocuğuna burs verilmekte; biri Ankara'da diğerleri Ankara dışındaki il ve ilçelerde kurulu 7 Vakıf okulunda toplam 11.500 mertebesinde öğrenciye kalı-

teli eğitim ve öğretim imkânları sağlanmakta; Adana'da bulunan yurtda 300 öğrenci barındırılmakta; eğitime ilişkin konuların işlendiği "Eğitim ve Bilim" adlı bir dergi her üç ayda bir yayımlanmakta; her yıl genellikle mayıs ve kasım aylarında biri öğretim, diğeri eğitim dallarında iki bilimsel toplantı düzenlenmekte; haziran ayı içerisinde bir eğitimci "Hizmet Ödülü" ile ödüllendirilmekte; eğitim konusunda çeşitli araştırma projeleri desteklenmekte ve eğitim araştırmaları ödüllendirilmektedir. Kızılırmak Sokak No. 8'de kurulu Sosyal Tesisinde altyapısı tamamlanan Eğitim Kütüphanesini 1993 yılında hizmete açması halinde Türk Eğitim Derneği, belki de Türkiye'de ilk kez Eğitim Kütüphanesi olgusunu gerçekleştiren bir Dernek olacaktır. Takdir buyuracağınız gibi, Türkiye'de kendisini Türk Eğitim yaşamının gelişmesine bu denli adanmış başka bir derneği bulmak oldukça zordur. Sizlerden aldığımız güçle daha yararlı çalışmalar yapacağımızdan ve bu konuda her türlü öneri ve yönlendirmeye açık olduğumuzdan herkesin emin olmasını isterim.

Hasan Âli Yücel gibi Türk Eğitim yaşamına damgasını vurmuş gerçek bir eğitimci ve eski bir Millî Eğitim Bakanı için bir anma toplantısı düzenlenmesini kadirbilirlik olarak niteliyor ve bu ince düşüncesi nedeniyle Bilim Kurulumuzu kutluyorum.

28 Aralık 1938'de Millî Eğitim Bakanı olarak atanan ve bu saygın görevde 7 yıl 7 ay gün gibi uzun bir süre başarı ile hizmet veren rahmetli Hasan Âli Yücel ilköğretim seferberliğini, köy eğitimi seferberliğini, teknik eğitim seferberliğini, sanat eğitimi seferberliğini, halk eğitimi seferberliğini ve yayın seferberliğini başlatarak ve önemli aşamalara getirerek Türk

Millî Eğitime Atatürk İnkılâp ve ilkeleri doğrultusunda yön vermiş en cesur ve gerçekçi adımları atmıştır.

Düşünce üretme, dinamik hareket etme ve karar verme işlevlerini Millî Eğitim Bakanlığının özelliği ve ayrıcalığı olmaktan çıkararak ve bunu tüm öğretmenlere ve aydınlar topluluğuna maleden Hasan Âli Yücel'in bakanlık döneminde, 2. Dünya Savaşı'nın getirdiği olumsuz kaynak koşullarına rağmen, teknik öğretimde, ticaret öğretiminde ve yükseköğretimde öğrenci ve öğretmen-öğretim üyeleri sayılarında 4-10 kat artışlar elde edilmiş, okul ve fakülte sayıları radikal sıçramalara erişmiştir.

Hasan Âli Yücel döneminde başlatılan en önemli girişimler arasında Türk Neşriyat Kongresi ve Millî Eğitim Şûrası olgularının ve insanlığın düşün hazinelerinden biri olan klasik yapıtların gerçekleştirilmesi yer almaktadır. 1940-1941 yılında 13 adet ile başlayan çeviri hızı öylesine artan bir hızla gelişmiştir ki 1946 yılında bu sayı 173'e yükselmiş ve 5 yıl içindeki toplam çeviri sayısı 531'e ulaşmıştır.

Hasan Âli Yücel'in Türk Eğitime yaptığı katkıları, ana başlıklar altında dahi, bir açış konuşmasının içine sığdırmak mümkün değildir. Hepiniz ve tüm eğitimciler adına Hasan Âli Yücel'i bu vesile ile rahmetle anıyor ve Türk Eğitim sistemine bir bakan olarak getirdiği reformlar, başarı ile yürüttüğü liderlik görevi için şükranlarımı sunuyorum.

Sözlerime son verirken unutulmaz eğitimci ve Bakan Hasan Âli Yücel'i anma toplantısına katılan siz değerli konuklar başta olmak üzere, bildiri sunarak, açikoturumda görev

olarak katkıda bulunan her eğitimciye, anı toplantısını hazırlayan TED Bilim Kuruluna, içinde bulunduğumuz salonu toplantı için tahsis eden TED Ankara Koleji Vakfı Yönetim Kurulu'na ve toplantının herhangi bir aksaklığa meydan vermeyecek biçimde organize edilmesini sağlayan TED Genel Merkez Bürosu mensuplarına teşekkürlerimi bir borç biliyor ve TED Hasan Âli Yücel'i anma Toplantısı'nın başarılı geçmesini diliyorum.

Saygılarımla.

BİRİNCİ OTURUM

HASAN ÂLİ YÜCEL'İN HAYATI, HİZMETLERİ VE ONUNLA İLGİLİ ANILAR

Konular ve Konuşmacılar:

- Hasan Âli YÜCEL'in Hayatı ve Hizmetleri
Dr. A. Ferhan OĞUZKAN
(TED Bilim Kurulu Üyesi)
- Babam Hasan Âli YÜCEL
Canan ERONAT
(Hasan Âli Yücel'in Kızı)
- Atatürkçü Eğitimi Gerçekleştiren Bakan
Rauf İNAN
(Eğitimci)

Oturum Başkanı :

- Doç. Dr. Nezahat SEÇKİN
(TED Bilim Kurulu Üyesi)

BAŞKAN —Sayın konuklarımız, TED Bilim Kurulu'nun yeni bir etkinlik olarak hazırladığı "Hasan Âli Yücel'i Anma Toplantısı"nın birinci oturumunu saygılarımla açıyorum.

Hepinizin de bildiği gibi Hasan Âli Yücel, gerek yaptığı görevler gerekse hizmetleriyle Cumhuriyet Döneminin en önemli eğitimcilerinden birisidir. Hasan Âli Yücel, hem çok yönlü kişiliği, hem de yaptıkları ve yapıtlarıyla Türk eğitim ve kültür yaşamına büyük katkılarda bulunmuş bir eğitimcidir. Bugün hepimizin programımızda gördüğünüz gibi, birinci oturumumuzda önce Hasan Âli Yücel'in hayatı ve hizmetlerine toplu bir bakışla Sayın Dr. Ferhan Oğuzkan'ı dinleyeceğiz. Daha sonra Hasan Âli Yücel'le ilgili anılarda Hasan Âli Yücel'in kızı Canan Eronat'ı dinleyeceğiz.

Biraz evvel de belirtildiği gibi değerli eğitimci Rauf İnan toplantıya katılamadıkları için onun yerine Yönetim ve Bilim Kurulu üyemiz Sayın Refik Çölaşan sizlere Rauf İnan'ın bir yazısını sunacak daha sonra da Hasan Âli Yücel'in iki konuşmasını kendi sesiyle kasetten dinleyeceğiz.

Ben ilk sözü Sayın Dr. Ferhan Oğuzkan'a veriyorum, kendisini hepimiz tanıyorsunuz, bununla birlikte bir iki cümleyle yine de tanıyayım. Sayın Oğuzkan, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi mezunu, Ortaöğretim kurumlarında bir müddet öğretmenlik yaptıktan sonra Amerika'da Colom-biya Üniversitesi'nde program geliştirme ve öğretmen yetiştirme konularında uzmanlık ve doktora dereceleri aldılar. Daha sonra Gazi Eğitim Enstitüsünde çalıştılar ve uzun yıllar Talim Terbiye Kurulu üyeliğinde bulundular. Ayrıca ODTÜ ve Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde eğitim derslerini okuttular. TED Bilim Kuru-

lu'nun da uzun süredir çok emeği geçen sayın üyelerinden birisidir.

Buyurun efendim.

Ferhan OĞUZKAN — Sayın Dinleyiciler!

Sizlere bu konuşmamda Hasan Âli Yücel'in hayatı ve hizmetleriyle ilgili olarak kronolojik bir sıraya göre kısa bilgiler sunmak istiyorum.

Bugün Hasan Âli Yücel'in 95. doğum gününü kutluyoruz. Kendisini saygı ve sevgiyle andığımız Yücel, 16 [17] Aralık 1897 de doğmuştur. Baba tarafından Posta Nazırı Görele'li Hasan Âli Efendi'nin, ana tarafından ise 1890 yılında Japonya kıyılarında seyrederken batan Ertuğrul gemisi süvarisi kaymakam (yarbay) Ali Bey'in torunudur. Babası, Posta ve Telgraf Nezareti müfettişlerinden Ali Rıza Bey, annesi Neyire Hanım'dır.

Yücel'de aşırı okuma tutkusu, öğrendiklerini çevresinde bulunanlara yayma ve aktarma-anlatma ve öğretme hevesi çok erken yaşlarda kendini gösterir. İlköğrenimini "Mekteb-i Osmanî" adında bir özel okulda tamamlar. Ortaöğrenimi için "Vefa İdadisi"ne yazılır [1910]. Bu okulun son sınıfında iken Birinci Dünya Savaşı başlar. Birçok arkadaşı gibi o da "yedek subay" olmak üzere silâh altına çağırılır.

Üç yıl süren askerlik hizmetinden dönüştü, öğrenimini "Darülfünun-u Osmaniye Hukuk Medresesi"nde bugünkü adıyla İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde sürdürmek ister. Ancak, kısa bir süre sonra bu fakülteden ayrılmak durumunda kalır. Kaydını aynı üniversitenin Edebiyat Fakültesi

Felsefe Şubesine (Bölümüne) nakleder. Bu arada "Darülmualimin-i Âliye"ye, yani Yüksek Öğretmen Okuluna da yazılır (1918).

Yücel, yükseköğrenimi sırasında, dikkat ve ilgisini yalnız felsefe konuları üzerinde yoğunlaştırmakla kalmaz. Aynı zamanda edebiyat, sanat ve musikî konularına karşı da yakın ilgi duyar. Daha öğrencilik yıllarında basın dünyasını tanıma fırsatını bulur, o yılların önde gelen bilim, düşün ve sanat adamlarının söyleşilerine katılır. Bu ortam; onun kültürce zengin, çok yönlü ve renkli bir kişilik geliştirmesinde yardımcı olur.

Yücel, 1922 yılı sonbaharında İzmir Erkek Muallim Mektebi (Öğretmen Okulu) Türkçe ve Edebiyat öğretmeni olarak millî eğitim topluluğuna katılır. Onun İzmir'deki öğretmenliği iki yıl bile sürmez. Bu kısa süre içinde çok değerli eğitimcilerle tanışır, onlarla yakın arkadaşlık ve dostluklar kurar. Yücel'in Bakanlığı sırasında bu meslek arkadaşlarının bilgi ve deneyimlerinden yararlandığını görürüz. Hasan Âli'nin eşi Refika Hanımla evlenmeleri de bu zamana rastlar.

Yücel, 1924 yılında İstanbul'a atanır. Kuleli Askerî Lisesi, İstanbul Erkek Lisesi, Galatasaray Lisesi gibi ünlü liselerimizde edebiyat ve felsefe dersleri öğretmenliği yapar. Bir yandan da Dergâh, Yeni Mecmua, Millî Mecmua, Hayat gibi o dönemin belli başlı dergilerine çeşitli konularda düşünce ve görüşlerini belirten; duygularını yansıtan yazılar ve şiirler yazar. Bu yazılar incelendiğinde onun daha gençlik yıllarında ne denli insanlık ve özgürlük sevgisiyle dolu bir kişiliğe sahip olduğu açıkça anlaşılır.

Yücel'in İstanbul'daki öğretmenliği de pek uzun sürmez. 1927'de Bakanlık Müfettişliğine atanır. Bu görevde iken Fransız eğitim sistemini incelemek amacıyla bir yıl için Paris'e gönderilir. **Fransız Maarif Teşkilâtında Müfettişler** (1934) ve **Fransa'da Kültür İşleri** (1936) adlı eserleri, onun Fransa'da iken yaptığı inceleme ve araştırmalarının birer ürünüdür.

1952 yılının sonlarında Yücel, Gazi Eğitim Enstitüsü müdürlüğü için Ankara'ya çağrılır. Ertesi yıl, yani 1933'de Eğitim Bakanlığı'nda Orta Öğretim Genel Müdürlüğüne atanır.

Yücel, bu yeni görevinin daha ilk günlerinden başlayarak Türk ortaöğretiminin geçirdiği evrelerin kapsamlı biçimde incelenip araştırılması gereğini duyar. Bir yandan genel müdürlük görevini yürütürken bir yandan da bu inceleme ve araştırma işini bizzat yapma çabası içine girer. Onun, ancak 1938'de yayımlanan **Türkiye'de Ortaöğretim** adlı eseri, kendi alanında bugün de değerini koruyan ve sürdüren önemli bir kaynaktır.

1 Mart 1935. Yücel, İzmir milletvekili olarak TBMM üyesidir. Onu, milletvekilliği sırasında da -siyasal çalışmalar yanında- bilimsel, toplumsal ve kültürel alanlarda yoğun bir etkinlik içinde görürüz. CHP yönetim kurulu üyesidir. TDK, TTK, Türk Ocağı ve Halkevleri gibi kurum ve kuruluşlarda önemli görevler yüklenmiş durumdadır. Bu arada Atatürk'ün bazı yurt gezilerine katılır, onu yakından tanıma fırsatını bulur.

Yücel, bu yıllarda gazete ve dergilere yazı yazma uğraşını da sürdürür. Onun eğitim, felsefe, bilim, ahlâk ve dil konu-

larıyla ilgili bu yazıları **Pazartesi Konuşmaları** (1937) ve **İçten-Dıştan** (1938) adlı kitaplarında derlenmiş bulunmaktadır.

Yıl 1938. Yücel, Celâl Bayar'ın başkanlığında kurulan kabinede Eğitim Bakanıdır. Bu, onun bir anlamda yeniden millî eğitim ailesine dönüşü demektir. Öğrenimi, geniş kültürü, eğitim ve öğretim işlerindeki zengin deneyimi ve ülkenin eğitim, bilim, sanat ve spor alanlarında gelişmesine katkıda bulunmak isteğiyle görevine başlar. Bu görev, bu görevin gerektirdiği yoğun çalışma hayatı hızlı bir tempo içinde tam yedi yıl, yedi ay, dokuz gün sürecektir.

Yücel'in bakanlığı yurdumuzun siyasal ve ekonomik bakımdan büyük zorluklarla karşılaştığı bir döneme rastlar. Bu dönem, İkinci Dünya Savaşının bütün şiddetiyle sürdüğü ve ülkemizi çok yakından tehdit ettiği yılları kapsar. Devletin genel bütçeden eğitim işlerine ayırabildiği para pek sınırlıdır.

Yücel, bu çetin şartlar altında eğitim ve kültür alanlarında hepsi birbirinden önemli atılımları yapmanın yollarını bulabilmiştir. Gerçekten onun bakanlığı döneminde ulusal eğitimimizin her alan ve kademesinde dikkate değer gelişmeler görülür:

- İlköğretimdeki gelişmeler, özellikle köy enstitülerinin kurulması ve köy okullarının sayıca artmasıyla, dünyanın ilgi ve beğenisini çekecek bir noktaya gelir.

- Ortaöğretimde nicelik ve nitelik bakımından dikkate değer ilerlemeler görülür. Genel liselerimizin dil, edebiyat, tarih, coğrafya ve felsefe gibi kültür derslerinin programları üzerinde içerik, yöntem, ders araç ve gereçleri

bakımından hem ulusallığa hem de çağdaşığa dönük bir takım değışikler yapılır.

- Yükseköğretimde de hızlı bir gelişme kaydedilir. Özellikle 1940 ile 1945 yılları arasında İstanbul Üniversitesi dışında yeni bir üniversite, birçok fakülte ve yüksek okullar açılır. Eski fakülte ve yüksek okulların büyük bir bölümü bina, tesis ve öğretim elemanı bakımından güçlendirilir.

- Öğretmen yetiştirme konusu üzerinde önemle durulur. Bir yandan köy enstitüleri açılırken bir yandan da ilköğretmen okullarının kapasiteleri arttırılır. Böylece köy ve kent ilkokullarının öğretmen ihtiyacı büyük ölçüde karşılanmış olur. Burada, köy enstitüsü fikrinin doğruluğuna yürekten inanmış olan Yücel'in enstitülerle ilgili yasanın TBMM tarafından kabulü için üstün bir çaba harcadığını belirtmek isterim.

- Meslekî ve teknik öğretim alanında ise 1938-1946 yılları arasında yapılan işler ve elde edilen sonuçlar ülkenin sanayileşme sürecini önemli ölçüde hızlandıran boyutlara ulaşır.

Yücel'in bakanlığı sırasında "Eğitim Şûraları" geleneğinin başlatılmış olması da dikkate değer bir husustur. Böylece, eğitim işlerinde önemli kararlar almadan ve uygulamalara geçilmeden önce Millî Eğitim Bakanlığına ışık tutacak, yol gösterecek görüş ve önerilerin serbestçe ortaya konulması için geniş bir imkan sağlanmış olur.

Yücel'in bakan olduğu yıllarda başka alanlarda da önemli gelişmeler görülür. Örneğin, Devlet Resim ve Heykel Sergileri süreklilik kazanır, halk müziğiyle ilgili eserlerin derlenmesine hız verilir, müzelerimiz ve eski eserlerimizin tamiri ve

restorasyonu ele alınır, Ankara Devlet Konservatuvarının açılışı gerçekleşir.

Yücel'in yaptığı önemli işlerden biri de birinci Türk Neşriyat Kongresi'nin toplanmasını gerçekleştirmiş olmasıdır. (2-5 Mayıs 1939)

Bu kongre kültür hayatımızda yeni ufuklar açması bakımından ayrı bir önem taşır. Bu kongrede gençlerin ve yetişkinlerin okumaya teşvik edilmesi amacıyla çeşitli dallarda kaynak ve başvuru kitabı niteliğinde eserlerin basımı, dünya klasiklerinin Türkçeye çevrilmesi, okul klasikleri adıyla bir dizinin yayınlanması için çok olumlu kararlar alınmıştır. Eğitim Bakanlığı da pek kısa bir sürede bunları hazırlatmış ve geniş bir okuyucu kitesinin yararına sunmuştur.

Bu eserler arasında başlıcaları şunlardır:

- Ansiklopediler: İslâm Ansiklopedisi (1940), İnönü (Türk) Ansiklopedisi (1943), Sanat Ansiklopedisi (1943).
- Dergiler: İlköğretim (1939), Güzel Sanatlar (1939), Meslekî ve Teknik Öğretim (1939), Beden Eğitimi ve Spor (1939), Tarih Vesikaları (1941), Ev ve Kadın (1943), Tercüme (1943), Köy Enstitüleri (1943).
- Dünya Edebiyatından Tercümeler: Sayıca 500'e varan çeşitli eserler. Yücel, "Dünya Edebiyatından Tercümeler" başlığı altında çeşitli diziler halinde yayınlanan eserlerin başında yer alan takdim yazısında bu girişimin önemini şöyle açıklar: "Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun

içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz."

Yücel, bu eserlerin hazırlanıp zamanında yayınlanması için sadece bir bakan olarak değil, fakat daha çok kendisini eğitim, bilim ve sanat hayatımızın çağdaş ölçütlere göre gelişmesi ve yücelmesine adanmış bir aydın, bir düşün adamı olarak büyük bir çaba harcamıştır.

Bu genel bilgiler ve kısa açıklamalardan kolayca anlaşılır ki Yücel'in bakanlığı olağanüstü başarılarla geçmiştir. Onu, çok zor şartlar altında başarılı kılan başlıca etmen kanımızca, Bakanlıkta ve Bakanlığa bağlı taşra örgütünde -hattâ, tek tek öğretim kurumlarında- yurtsever, akılcı, ülkücü ve azimli yönetici ve uygulayıcılardan oluşan bir kadroyu kurabilmesi, onları çalıştırabilmesi olmuştur. Yücel, çalışma arkadaşlarını hiçbir önyargıya kapılmadan seçerek göreve getirmiş, onlara inanmış, her türlü yetki ve desteği de vermiştir.

7 Ağustos 1946'da Yücel'in Bakanlığı sona erer, milletvekilliği ise 1950'ye kadar devam eder. Onun, bu dört yılı genellikle politik muhaliflerinin ve birtakım gerici çevreler ile dünya görüşleri değişik kimselerin haksız eleştiri ve suçlamalarına karşı savaşımla geçer. Yapılan suçlamaların hiçbir dayanağı olmadığını ispat için dava açar ve bu dava lehine sonuçlanır. Bu dava ile ilgili belgeler iki kitap halinde yayımlanmıştır.

Yücel, CHP ile ilgisini kestikten ve siyaseti bıraktıktan sonra (1950) araştırma ve yazılarına devam eder. 1952 yılından başlayarak Cumhuriyet gazetesine "eski bir öğretmen" adıyla haftalık yazılar yazar. **İyi Vatandaş İyi İnsan** (1956), **Kıbrıs Mektupları** (1957), **İngiltere Mektupları** (1958), **Hürriyet Gene Hürriyet** (1960) adlı kitapları onun emeklilik dönemi diyebileceğimiz yıllarda bile nasıl etkin ve üretken bir düşün adamı niteliğini sürdürdüğünü gösteren canlı örneklerdir. Bu eserlerin tümü bugün de herkesin yararlanabileceği çağdaş düşünce ve önerileri içerir.

1955-1960 yılları arasında İş Bankası "Kültür Yayınları"nı yöneten Yücel, 27 Mayıs 1960'dan sonra "Eğitim Millî Komisyonu Raporunu İnceleme Kurulu" ve "Unesco Türkiye Millî Komisyonu Genel Kurulu" gibi önemli kurul ve kuruluşların üyeliklerinde bulunmuş, zengin hayat deneyimi ve geniş kültürü ile yapılan çalışmalara değerli katkılarda bulunmuştur.

Bir kalb krizi sonucu 26 Şubat 1961'de İstanbul'da vefat eden Hasan Âli Yücel'in hayat ve hizmetlerini, çok yönlü kişiliğini böyle kısa bir konuşmada anlatmanın mümkün olamayacağını takdir edersiniz. Ben bu konuşmamda sizlere Yücel'i çok sınırlı, bir çerçeve içinde tanıtmaya çalıştım. Onun bakanlığı, öğretmenliği, yazarlığı ve şairliği, kültür hayatımızda oydadığı rol üzerinde benden sonra söz alacak değerli konuşmacıların daha ayrıntılı duracaklarından eminim.

Bununla birlikte yine de Yücel gibi bir kimseyi tanımak ve tanıtmak için bu kadar kısa bir zamanın yeterli olacağını sanmıyorum. Onu, 100. doğum gününde çeşitli kurum ve kuruluşların ortaklaşa çabalarıyla ciddi hazırlıklar yapılarak

daha geniş bir perspektif içinde ve daha yaygın biçimde anılmasının uygun olacağını, kadirbilirlik olacağını burada belirtmek isterim.

Bu dilek ve beklentiyle sözlerime son verirken, Yücel'in aziz hatırası önünde saygıyla eğilir, hayatta bulunan ailesi üyelerine sağlık ve mutluluklar dilerim.

Sizlere de beni dinlediğiniz için saygılar sunarım.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz, Sayın Oğuzkan. Söz sırası Sayın Canan Eronat'ta. Buyurun efendim.

Canan ERONAT — Saygıdeğer Dostlar,

Türk Eğitim Derneği ne iyi düşünmüş, bugün babamı bir okul çatısı altında anacağız ve konuşacağız.

Ondan ilk uzun ayrılışım geliyor aklıma. 1949 yılının Haziranı. Ben gurbete, evlenmeye gidiyorum. Annemle ikisi beni Ege Vapuru'na bindirecekler. Sabahtan çıktık. Bana İstanbulu gezdiriyor. Resim çektirdik, Babıâliye gidip kitap aldık, Murat Uraz'ın **Hasan Âli Yücel, Hayatı ve Eserleri** kitabı. Sonra Bakırcılar'ı dolaştık. Bir kahve değirmeni aldı. Bunlar benim evlenme hediyelerim. Sonra vapurun salonunda kitaba şunları yazdı:

"Gözüm Kızım Cananım,

Beni her zaman yanında, hatta içinde ara. Güzel gözlerinin bebeğinde ufalan, temiz ruhunun havasından hiç ayrılmayan babacağını sende yaşar bulacaksın."

Öyle de oldu. Onlar, annemle babam benim dünyamda yaşıyorlar. Birbirlerine gülümseyip durarak. Eşine az rastlanır güzellikte bir gülümsemeyle.

Annem, babama "Hocam" derdi. Belki ona ilk ve hep "Hocam", diyen annemdi.

Babam, öğretmenliğe İzmir Karşıyaka Erkek Öğretmen Okulu'nda başlar. O zamanki adıyla "darülmuallimin", cennet gibi bir yer. Ama İzmir, düşmandan henüz kurtulmuş; yangın sönmemiş; duman tütüyor. 1992 sonbaharı. Sokaklarda cesetler, kesik kollar, bacaklar.

Cumhuriyetin ilânına bir yıl var.

Kurtuluş savaşı, sivilleşme sürecine çoktan girmiş.

Ulusal ordunun yanında eğitim ordusu.

15 Temmuz 1921'de Maarif Kongresi'nde 250 öğretmen toplanıyor. Mustafa Kemal -sanıyorum Sakarya Meydan Savaşı başlamak üzere- cepheden kalkıp geliyor, kongreyi açıyor. Öğretmenlere, "Gelecekteki kurtuluşumuzun saygıdeğer öncüleri!" diye sesleniyor.

Babam da bu öncü öğretmenlerden biri olma yolunda.

İzmir'de o sırada çok seçkin bir eğitimci kadrosu var. Vasıf Çınar Bey Maarif Müdürü; Rıdvan Nafiz lise, Naili Bey Öğretmen Okulu Müdürü. Nafi Atuf (Kansu) gibi değerli öğretmenler... Babam da aralarına katılıyor. Hemen hemen her akşam toplanırlarmış. Çoğunlukla da Vasıf Bey'in evinde. Kısa zamanda Muallimler Birliği'ni kuruyorlar. Türk Ocağını açıyorlar. Bir de gazete çıkarıyorlar, "Türk Sesi" gazetesi.

Babam Refika Hanım'ın hasretine iki ay dayanabiliyor. Acele İstanbul'a gidiyor, evleniyorlar. Annemi İzmir'e getiriyor. Karşıyaka'da tek odalı evlerindeler. İki mutluluğu bir arada yaşıyor. Artık hem hoca, hem koca.

Durmadan derslere hazırlanır, sesli ders anlatma talimleri yaparmış. Annesine yazmış, "Anneciğim, var kuvvetimle kendimi öğrencilerime sevdirmeye çalışıyorum." diye.

Istanbul'a döndüğünde artık o, deneyimli bir öğretmen. Babamın öğretmenliği sınıflara sığmaz cinsten. Lâleli'deki evimizde sık sık öğrencileriyle toplanıyorlar. Gece geç saatlere kadar beraber düşünüp tartışarak, birbirlerini tanıyıp severek, öğretirken öğrenerek, neyi değil de nasıl öğreneceklerini öğreterek hocalığı bir sanat gibi geliştiriyor.

Bizim doğduğumuz yılda, 1926, müfettiş oluyor. Artık geldimi gidici. Ömrü trenlerde geçiyor. Yurdunu karış karış gezip tanıyor. Bolu'dan anneme yazıyor:

"Burayı bu defa daha güzel buldum. Geceleri mehtapta dolaşıyorum. O dağların güzelliği, o çamların dağ tepelerini çentikleyen uçları, ufukları müphemleştiren sisler, sevgili vatanımın ne kıymetli bir ziyneti oluyor. Bunları gördükçe memleketime olan alâkam artıyor. Sevgim şiddetleniyor. Şimdi içimde hayatımı vatanıma vermeye hazır bir kuvvet buluyorum."

Geziler o dönemlerde çileli. Ama o yine de keyfini çıkarıyor.

Babam yaptığı işten çok keyflenen biriydi.

Bu "keyif" sözcüğünü, ben bugün içi boşalmış, içi yenmiş, anlamını yitirmiş haliyle söylemiyorum.

Babam için yaşamak keyifti.

Kafası, yüreği ve bütün benliğiyle ânını yaşamak.

Acısı tatlısıyla duya duya, doya doya yaşamak.

Bütün dikkatiyle çevresindeki güzellikleri yakalayıp yakalayarak. Biraz da dervişçe. Neşesi tetikte, nüktesi kınında, sevgisi yürekte gürül gürül yaşardı babam.

Dost canlısı, vefalı babam.

Bir gün, "hiçbir dostluğumu ben bitirmedim" demişti.

Hasım bilmez, kin tutmaz, düşman tanımazdı. Her insanda bir güzellik, sevilesi bir özellik bulan babam çok sevdiğine inanırdı. Kimsenin kendisine kıyıp kötülük edebileceğini düşünemezdi.

Kendi kişiliğine ve onuruna, başkalarınıninkine de saygısı sonsuzdu.

Hiç gizlisi saklısı yoktu. Yalanı da yoktu. Bütün hayatı ortada. Saydamlık dedikleri bu olsa gerek.

Kendine ters düşmeden, ülküsünden caymadan şaşmadan doğru bildiği yolda yaşadı.

Bir yabancı gazeteci, Atatürk'e "Kemalizm" in ne olduğunu sormuş. "Benim düşüncem doğrultusunda benden ileride olmaktadır." demiş Atatürk. Bana bu, aydınlanmanın da tanımını gibi geldi. Babam işte böyle bir Atatürkçüydü.

41 yaşında, gencecik, dopdolu, apaydınlık bir adam 1938 yılının son haftasında Millî Eğitim Bakanı oluyor.

Atatürk öleli birbuçuk ay olmuş. Cumhuriyetin 15'inci yılını kutlamışız.

Dünya savaşa hazırlanıyor. 1978'in, 150'inci, Tanzi-
mat'ın 100'üncü, Harf Devrimi'nin 10'uncu yılındayız.

1 Mayıs 1939 Neşriyat Kongresiyle on yılın neşriyat
bilançosu ortaya çıkıyor. Eksiğimiz pek çok. Daha, esaslı bir
ansiklopedimiz bile yok.

Şûralar, kongreler ardı ardına geliyor, 1919-
1920'lerdeki gibi.

O günlerin coşkusunu, imecesini yaşayanlar bilir. Çok
üretken bir dönem. Kitaplar, çeviriler basılıyor; okuyucu bu-
luyor. Okuyan bir Türkiye.

Tiyatrolar, operalar, konserler tıklım tıklım doluyor. Yete-
nekler gelişiyor, ne daksen yeşeriyor. Kimsenin kimseyi hi-
mayesi gerekmiyor.

Dünya savaşıyor, bizde çiçekler açıyor.

Herkesin bir yerlerde buluşabildiği bir Ankara.

Tercüme Bürosu, İnönü ve İslam Ansiklopedisi Büroları,
Radyoevi, Halkevi, Konservatuvar, kültür merkezlerine
dönüşmüş. Hafta geçmiyor bir etkinlik olmasın. Hele ilkler,
bir şölen oluyor âdeta. Bakan Yücel davetiye yollar. Kimleri
çağırır? TBMM Reisini, bakanları, milletvekillerini, sefirleri.
Başbakan pek gelmez, Saracoğlu maç sever. İsmet
İnönü'yü saymıyorum, o zaten müdavim, Yücel'i hiç kırmaz.

Bir de evler vardı buluşulan. Nahit Hanım'ın evi şiir, şair
ağırlıklı. Nüşet Hanım ve Servet Beylerde müzik, karagöz.
Müfettişlerinkinde sanat, kültür. Bizimkinde de her kesim-
den, her yaştan, her eğilimden konuklar. Can sohbetleriyle

evimiz gerçekten bir caneyiydi. Birkaç kez gelenler, artık bizden biri olurdu. Sofraya biz bize oturduğumuz nadirdi.

Hiç lüksümüz yoktu, hatta konforumuz bile yoktu. Nasıl olsun ki? Sobayla zar zor ısınan bir ev. Musluktan sular buz gibi akar. Ama sobanın üstünde, bakır güğümde kaynayan suyun sesiyle bile ne zevklenirdik.

Neşemiz, sevgimiz boldu.

Bazen bu toplantılar müzikli olurdu. Şarkılara babam da katılırdı. Evde fırsat buldukça şarkı söylerdi. Onun çok güzel bir sesi olduğunu bilmem biliyor muydunuz? Usul bilir, müzikten adamakıllı anlardı.

Ömrümde duyduğum ilk güzel ses.

Ben müziği babamın sesiyle sevdim.

Şairliği nerelere kadar varır bilemem ama, babam şiiri de müziği de yaşayan adamdı. Onu en çok bu tarafıyla kendime yakın buluyorum.

Onunla güzellikleri paylaşmamızı, müzik dinlememizi unutamıyorum.

Şarkı söylemelerimizi çok özlüyorum.

Babamın evden çıkışları, akşam dönüşleri tantanalı olurdu. Teftiş yıllarının acısını çıkarıyorduk herhalde. Merdiven başına toplaşırđık. Fakat ille de annem olacak, o geçirecek. Hasta olsa bile. Zaten babam, "Refika!" dedimi annem iyileşir; babam kapıdan girdimiydi annem güzelleşmeye başlardı.

Geldi 46, keyifler kaçtı. Demokrasiye daldık.

5 Ağustos 1946 babam kendi isteği ile bakanlıktan ayrıldı.

Kapanmaz kapı, çalınmaz oldu.

Kendi kararını veremeyen, okuyamayan, yazamayan, kendi başına düşünemeyen vatandaşa EVET-HAYIR mührünü götürülenler, önce IŞIK-EĞİTİM götürmek isteyen Yücel'le ters düştüler.

Laiklikten ödün verilmeye başlandı.

O dört yıl ne olduysa oldu.

50'ye kadar atı alan Üsküdar'ı geçti.

Aydınlanma tünele girdi.

Kırkların karantinası hiç öbürlerine benzemez.

Ağızları bıçak açmıyordu. Açılan ağızlar, "Kahrolsun solcular!" diye bağıyordu.

1947'de Millî Eğitim Bakanlığı'nın avlusunda Yücel'in bakanlığı döneminde basılan broşürler yakıldı.

Asıl büyük yangın: 23 Aralık 1947'de Millî Eğitim Bakanlığı binası çayır çayır yandı, kül oldu.

Koca Millî Eğitim tarihinden geriye kalan bir kucak moloz. (24 Aralık 1947 tarihli Cumhuriyet resmini basmış).

27 Aralık 1947'de yangından dört gün sonra Rektör Şevket Aziz Kansu, tartaklanıyor, tükrüğe boğularak istifaya zorlanıyordu.

Hocasını sayan, seven Türk milleti ilk kez hocasına bunu reva görüyordu. Bu bir sürecin başlangıcıydı. Bunun ucu, öğretmen öldürmeye kadar ulaştı. Kıran döken kalabalık 6,5 saat hiçbir engelle karşılaşmadan istediğini yaptı.

Aynı gün Hasanoğlan Köy Enstitüsü öğrencileri çil yavrusu gibi başka okullara dağıtılıyordu. 1947'de Yüksek Köy Enstitüsü lağvedildi. Bir süre sonra mezunları çavuş çıkarıldılar.

Köy Enstitüsü Kanunu'nda ilk tadilat da 4 Eylül 1947'de yapıldı.

6 Ağustos 1946, Kâzım Karabekir TBMM Reisi.

Bir gün babam bana bir oy pusulası verdi; üstünde K. Karabekir yazıyor. Üzerine tarih attı: 1 Kasım 1947. "Bunu iyi sakla, bugünü de hiç unutma. Bugün Mecliste bir tek ben, oyumu Kâzım Karabekir'e vermedim." dedi.

6 Temmuz 1948'de TBMM'de Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesinde görevli üç profesör ile yabancı birkaç profesörün kürsülerini lağveden Üniversite Teşkilât Kanunu 2'ye karşı 306 oyla kabul edildi. (Bu iki oy, sanıyorum, Sadık Aldoğan ile Adnan Adıvar'ındı.) Yücel o sırada İsviçre'de. Haberini Tevfik Sağlam veriyor, "Acılarla, ıstıraplarla dolu günler yaşadık, beyefendi" diye. Babam uykusunda "yaptıklarımı yıkıyorlar" diye bağınyordu.

Dışarda lâpâ fâpa kar yağar, ben, pencere, açık, babamın ayak sesini dinler; eve dönmesini beklerdim.

O günleri hiç unutamam. Mutlu umutlu Cumhuriyet çocukları iken kendimi ilk kez bu kadar dehşet içinde mutsuz hissediyordum.

Kaderine küsen, Yücel'e saldırıyordu. Kimisi adını söyleyerek, kimisi o kadar bile cesaret gösteremeyip söylemiyerek. Babam kendine, "adı söylenmeyen bakan" diye isim takmıştı.

Hem sağcısı, hem solcusu elele verip onu boy hedefi yaptılar. O da dava açtı. Açmasa mıydı? Bu mümkün müydü? İy ki açtı, kazandı da. Bu dava hiç politik bir dava gibi görünmüyor bana. Yine hocalığı tutmuştu. Ölüm kalım davamız üzerine dikkatleri çekmek istiyordu. İnsanımızı düşündürmek istiyordu. Bu sadece Yücel'in mi davasıydı?

Bu, aydınlığın karanlıkla savaşıydı.

Kurtuluş savaşımız sürüyordu.

Bugün de sürüyor. Madem ki hâlâ gericilikten umacı gibi korkuyoruz, laiklik hâlâ tehlikede, devrimler hâlâ dingildiyor, demek kurtuluş savaşı daha bitmedi. Bu savaşta da "hattı müdafaa yok, sathı müdafaa". var. En doğudan en batıya, en kuzeyden en güneye, "ışık-eğitim" gittiği zaman, kendimize bir kurtarıcı aramadığımız zaman, aydınladığımız zaman kurtulacağız. İşte asıl o zaman Yücel davayı kazanacak.

Bu ülke elbet bir gün bu gaflet uykuşundan uyanacak ve değerlerini yerli yerine oturtacak.

Babaannemin 95 yıl önce, 17 Aralık'ta, babamın doğumuyla ilgili olarak söylediği sözler şöyle: "Oğlumu kundakladılar, koynuma verdiler. Bütün uzviyetim titredi. Aşk ne demekmiş, sevgi ne demekmiş o anda öğrendim. Daha önce bilmiyormuşum. Hey gidi felek hey..." diyor.

Ona ne annesi, ne annem ne biz yavruları doyamadık. Ben değil içime, onu ömrüme sığdıramıyorum.

BAŞKAN — Efendim, Sayın Canan Eronat'a çok teşekkür ediyoruz. Belki de literatürde bulamayacağımız anıları dinlemek fırsatını bulduk. Kendileri bize önce sevgi dolu, çok güzel günlere götürdükten sonra da acı gerçeklere getirdiler, kendilerine bir kez daha teşekkür ediyoruz efendim.

Buyurun efendim.

Refik ÇOLAŞAN — Değerli konuklar, Rauf Bey hasta olduğu için, kendilerinin izinleriyle Hasan Âli Yücel hakkında 27 Şubat 1985 tarihinde "Atatürkçü Eğitimi Gerçekleştiren Bakan" başlığı altında Cumhuriyet gazetesinde yayımlanmış olan yazısını okuyacağım.

"Bütün dünyada geçmişte ve bugün Hasan Âli Yücel kadar büyük ve geniş başarılarla ulusunun eğitim ve ekinine (kültürüne) hizmet etmiş, atılımlar sağlamış bir Eğitim Bakanı olmamıştır. Eğitim ve ekin tarihinde onunki kadar gelişmeler, atılımlar sağlamada bir örneği, bir benzeri bulunmayan, belki gelecekte de bulunamayacak bir bakandır o; hele o yıllardaki ulusun ve dünyanın içinde bulunduğu alabildiğine olumsuz durumlarda!... Uluslararası, örneğin Birleşmiş Milletlerce, ya da UNESCO'ca, hizmet ve başarılarına göre, ödüllendirilecek bir bakan aransa, Hasan Âli Yücel'le boy ölçüşecek tek kişi çıkamaz, bizim eğitim ve bilim çevrelerimiz, eğitimbilimi fakültelerimiz, kürsülerimiz, basınımız -bir kadirbilirlik bilinciyle, unutturulmasını önlemek için- onun dönemini inceleyip, araştırıp gerçekleri ve değerleri ortaya çıkarır, kamuoyuna kazandırmak yükümlülüklerini yerine getirirlerse...

Onun, arkadaşlarıyla birlikte yetiştirdiği yüzbinler bilinçle ve onların yetiştirdikleri milyonlar, bilerek, onları gönül borcu ile (minnetle) anıyorlar ve anacaklardır.

...

Cumhuriyet'ten beri gelip geçmiş Milli Eğitim Bakanları, öğretmenlerin gönüllerinde dört ayrı yer tutarlar:

1 - Tümünden unutulananlar, 2 - Fıkralaşanlar, (bunlar gülünenler, ya da kızılanlardır.) 3 - Sevilenler, 4 - Destanlaşanlar.

Destanlaşan iki bakan vardır: Mustafa Necati ve Hasan Âli Yücel. Bu iki bakanı öğretmen gönüllerinde destanlaştıran özellikleri araştırılınca nitelikleri şu dört yönlerinde bulunur:

1 - Özellikle halk için ve halka inen, ulus bütününe yayılan eğitim ve ekini hızla geliştirme amaçları, bu amaçtaki atılımları ve başarıları,

2 - Öğretmenlere güven, saygı ve erinç (huzur) sağlama-ları,

3 - Yeterli ve değerli olanları bulup onları görevlendirme-leri, değerleri yerinde kullanmaları, geliştirmeleri, değerli bir kadro kurmaları,

4 - Tüm olanaksızlıklara karşın büyük başarıları ulusal eğitimimize, ekimize sağladıkları engin gelişmeler, hem de o olanaksız koşullar altında. Bu bakımdandır ki, Yücel'in bütün dünyada bir benzeri yoktur.

Onun bakanlık zamanı dünyanın en karışık, yurdumuzun en büyük sıkıntılar, çekinceler (tehlike) içinde bulunduğu yıllardır. Dünya ikinci kez uluslar savaşını yaşamaktadır. Yur-

dumuz 4 (dahası havadan da olduğu için 5) yandan savaş yangınlarıyla çevrilidir; her an bu yangının içine düşmek üzeredir. Üretici yüz binler sınır boylarında savaş ateşini izliyor, tüketici olmuştur. Geçingelerin (bütçelerin), tüm olanakların onlara çevrili olması zorunludur. Her alandaki kıtlık her yanda tüm olanakları kısmış, kimilerini yok etmiştir. Ve bu sıkıntılar, zorluklar, çekinceler, bu kısıntılar yıllardır sürmektedir. İşte bu durum, bu koşullar içinde Yücel, milli eğitimin her alanında hızlı atılımlar sağlamıştır. Milyonlar (bugünkü karşılığı ile milyarlar milyarlar) bularak başardığı olağanüstü hizmetlerin, sağladığı gelişmelerin bir dökümünü yapmak sayfalar sayfalar sürer; hele onların açıklanması kitaplar kitaplar tutar. Onları ancak şu üç temel bölümde toplayabiliriz:

İlköğretim seferberliği, köy eğitimi seferberliği, halk eğitimi seferberliği, teknik eğitim seferberliği ve meslek eğitimi seferberliği, öğretmen yetiştirme seferberliği, yüksek öğretim seferberliği, sanat eğitimi seferberliği.

Yayın alanında: 5 Mayıs 1939'da başlayan I. Türk Neşriyat Kongresi'nin getirdiğı atılımlar: 900'ü hazırlanan 531'i hemen yayımlanan klasikler (bunun için kurduğu Tercüme Bürosu, Abbasi Halifesi Me'mun'un Bağdat'ta kurduğu Beyt-ül Hikme'yi anımsatır.) O, eski çağın evrensel düşün yapıtlarını insanlığa kazandırdığı gibi, Tercüme Bürosu da eski, orta ve yeni her üç çağın evrensel düşün yapıtlarını ulusumuza kazandırıyor ve Dar-ül Hikme'nin etkisini yapacak, sonucunu sağlayacaktır. Acıklıdır ki, kimi profesörlerimiz -o büroda çalışanlardan kimileri bile- bunu kavrayamamışlardır, böylelerini gördük.

Genbilgiler ; (İslam, İnönü-Türk, sanat ansiklopedileri), sözlükler; hukuk, Türkçe-Fransızca, Osmanlı deyimleri ve terimleri, çeşitli bilim dallarının terim sözlükleri... dergiler; (İlköğretim, Güzel Sanatlar, Mesleki ve Teknik Öğretim, Maarif Vekâleti - Kültür Bakanlığı, Tercüme, Tarih Vesikaları, Köy Enstitüleri, Kadın-Ev, Türkiye Cumhuriyeti Maarifi...) pek çok çeşitli yayınlar, tüm okulların kitapları, aydınlarda, gençlerde başlayan okuma atılımı.

Ankara Konservatuarı: (Bizde başlı başına bir başarılı seferberlik oluşturdu. Dünya sanat çevrelerinde, bize alkış toplayanlar oradan yetiştiler.), tiyatrolar (yüksek sanat yapıtlarının sahnelenmesi), operalar, konserler, oratoryolar, Devlet Resim ve Heykel Sergisi, başka sergiler, müzeler, kitaplıklar... Sanat yayınları, Sanat Takvimi, Güzel Sanat Dergisi... vb.

Bunlar Atatürk'ün özelemleri, istekleri idi ve gerçekleşiyorlardı, Atatürk yaşıyordu, çünkü istedikleri oluyordu. Cumhuriyet'in 10. yılındaki tarihsel söylevinde istediği: "... Ulusal ekinimizi çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkaracağız..." kesin kararının gerçekleşmesi oluyordu. Hem de yine O'nun istediği gibi: "... Geçmiş yüzyılların gevşetici anlayışına göre değil, yüzyılımızın hız ve devinim (hareket) kavramına göre" düşünülüyordu.

1935'ten, Saffet Arıkan'dan başlayarak, hele 1940'dan sonra Hasan Âli Yücel zamanında 1946'ya dek süren bu olağanüstü atılımlar ve başarılarla Türkiye Cumhuriyeti bir "Eğitim ve Ekin Devleti" olmuş o niteliği kazanmıştı. Eğitim siyasası (politikası) yalnız devletin, bakanlığın değil, tüm ulusun siyasası olmuştu. Başta Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, valiler, kaymakamlar, öğretmenler, müdürler, müfettişler,

tüm maarif görevlileri, bucak müdürleri, muhtarlar, köylüler seferber olmuştu. Mustafa Necati'nin çalışma arkadaşları, başta Hakkı Tonguç, Rüştü Uzel ve ötekileriyle Yücel'in başkanlığında o seferberlikler uygulanmıştı.

Hasan Âli Yücel Atatürk'ün düşlerini uygulayan bakandı. Atatürk'e doğrudan doğruya saldıramayanlar ona saldırdılar. Bu, ulusumuzda büyük adam yetiştirmeyi önleyen sözde aydınlardı ki (toplumsal lösemi) diyebileceğimiz, gerçek değer düşmanlığından ileri gelen bir hastalıktır. Atatürk'ü unutturmak isteyenler, önce onu unutturmaya başardılar. Gerçek Atatürkçüler bunun ayırımında (farkında) olmadılar ve değiller. O'na karşı olanlar kendilerince elverişli hiçbir durumu (fırsatı) kaçırmadılar ve kaçırmıyorlar.

Yücel'in başkanlığından sonra geçen şunca yıllarda -onun zamanındaki ile ölçülemeyecek- geniş elverişli koşullar içindeki duraksamalar, gevşeklikler yavaşlıklar, durgunluklar, onun hizmet ve başarılarındaki olağanüstülüğü daha keskin ışıkların aydınlıkları ile ortaya koydukları gibi, yurdumuzun az gelişmişlik durumuna düşmesindeki düşürülmesindeki nedenleri de açıkça belirttiler. Ve görüldü ki, geniş olanaklar içinde bir şey yapamayan ve buna bahaneler bulanlar cücelikleriyle bu yurdu az gelişmişliğe, geriliğe düşüren gerçek etkenlerdir.

Ve görüldü ki, destanlaşan adam, olanaksız koşullar altında olanaklar yaratmayı bilen ve gerçekleştirendir."

Teşekkür ederim efendim.

BAŞKAN — Biz teşekkür ederiz.

Efendim, şimdi ara veriyoruz, aradan sonra ikinci oturuma başlayacağız.

İKİNCİ OTURUM

TÜRLÜ YÖNLERİYLE HASAN ÂLİ YÜCEL

Konuşmacılar :

- Dr. Niyazi ALTUNYA
(Eğitim-İş Sendikası Genel Başkanı)
- Talip APAYDIN
(Emekli Öğretmen)
- Vedat GÜNYOL
(Eğitimci - Yazar)
- Cahit KÜLEBİ
(Emekli Öğretmen)

Oturum Başkanı :

- Prof. Dr. Bozkurt GÜVENÇ
(TED Bilim Kurulu Üyesi)

BAŞKAN — Panel üyelerini kürsüye davet ediyorum.

Bu oturumumuzda Hasan Âli Yücel'i tanıyan, onun ülkü arkadaşları veya onun açtığı kurumlarda yetişmiş, oralarda öğretmenlik yapmış hocalarımız, kişisel anılarını dile getirecekler ve büyük eğitimciye olan saygımızı da dile getirmiş olacağız.

Arkadaşlarıma söz vermeden önce bu toplantının gerçekleşmesine katkıda bulunan, fakat rahatsızlığı nedeniyle aramızda bulunmayan Rauf İnan Hocaya büyük saygımı birkaç küçük kelime ile dile getirmek istiyorum. Birkaç yıldan beri Rauf Hoca, Derneğimizin hizmet veya eğitim ödüllerinden birisinin Hasan Âli Yücel'e verilmesini ısrarla istemiştir. Çoğumuzu da ikna etmiştir. Fakat gönlümüzde Hasan Âli Yücel'e bir yıllık bir eğitim ödülü veya bir hizmet ödülü vermektense onun anısını ve hizmetlerini sıcak tutmak, yaşatmak için onu özel bir toplantıyla anmayı tercih ettik. Hatta belki ileride, umarım ki, bu derneğin verdiği ödüllerden, eğitim ya da hizmet ödülünden bir tanesine, "Hasan Âli Yücel Ödülü" adını verirsek, o zaman Hasan Âli Yücel sadece bir yıl bir ödülle değil, hayat boyunca, bu dernek yaşadıkça, bu ülke yaşadıkça yaşamış olacaktır. Galiba doğrusu da budur. Bu bugüne kadar gerçekleşmedi ama, bu vesileyle söylüyorum ki gerçekleştirmemiz gereken budur.

Ben, Hasan Âli Yücel'i tanımadım ama Hasan Âli Yücel'in Millî Eğitim Bakanı olduğu Savaş Yılları'nda öğrenciydim, İstanbul'da lisede öğrenci idim, yatılıydım. Hasan Âli Yücel Beyi eserleriyle tanıyorum. Bir mantık kitabının üzerinde adını gördüğümü hatırlıyorum; ama bize o kitabı okut-

madılar, başka bir kitap okuduk. Cumartesi sabahları okuldan ayrılıp tramvayla Babıâliye gelirdik, o zamanlar cumartesi günü iş günüydü, okul da vardı ve kütüphaneler de açıktı. O hafta çıkmış tercümelere bakardık, 15-20 kuruşluk bir ücret karşılığında beyaz bir kitap alırdık. Birinci hamura basılmış bir çeviri. Ben eğitimimin çok önemli bir bölümünü okuduğum çevirilerden aldığıma inanıyorum. Bundan birkaç ay önce İstanbul'da başka ülkelerde iş arayan Rus fizikçilerle karşılaştım. Ülkemizi hiç tanımayan bu fizikçiler büyük bir şaşkınlık içinde beni dinlediler, çünkü onların okuduğu çoğu Rus klasiklerini ben de okumuştum. Bir lise öğrencisi olarak, o zamanki Bakanlığın yaptığı bu yayınları mecbur değildik, ama okuduk. Dünyayı tanımamız gerekiyordu, savaş yolları kesmişti; ama biz o kitaplarla bütün dünyayı tanıma fırsatını bulduk. Bu, kanaatimce, Türk eğitimine çok büyük bir hizmetti.

Hasan Âli Yücel'in hayatını hem meslektaşlarımızdan, hem de kızından dinlerken, Hasan Âli Bey'in eğitim konusunu sadece bir okul meselesi olarak görmediğini, eğitim ile kültürü bir bütün olarak alıp Eğitim Bakanı olarak aynı zamanda bir Kültür Bakanlığı yaptığını da bir defa daha gördük. Eğitimi ve kültürü birbirinden ayırarak değil, birleştirerek, görevini böyle anlamış ve böyle uygulamıştır. Onun için eğitim yalnız okullarda okutulan dersler, kitaplar, haftalık ders programları değil, bütün bir toplumun/ulusun eğitimiydi; çocukların eğitimi, halkın eğitimi, öğretmenlerin eğitimi, kamunun eğitimiydi. Bir toplumun zevkinin, güzellik anlayışının eğitimi. Bütün bunları bir araya getirdiğimizde eğitim süreciyle kültür birleşmiş oluyor. Aynı fikrimi Bakan Avni Bey'e de söylediğimi hatırlıyorum. Siz yalnız okullardan

değil, TRT'deki bütün yayınlardan da sorumlusuz, size bu yetki verilmemiş olabilir, ama göreviniz onu gerektiriyor, demiştim. Hatta kültürle eğitimin ayrı bir bakanlık olmaması gereğini de savunmuştum. Bir zamanlar kültür müsteşarlığı görevini yerine getirdiğim halde. Bunları böldükçe koordinasyonu zorlaşıyor. Bunları birleştirdiğiniz zaman işte Hasan Âli Bey'in yapmış olduğu işin önemi, büyüklüğü ve biricikliği anlaşılıyor.

Oturumu açmadan önce bazı arkadaşlarım çay saatinde sordular, "sizler de bir şeyler söyleyecek misiniz" diye? Bir hazırlıkla gelmedim ama, bu duygularımı sizlerle paylaşmak istedim. Dikkatleriniz için teşekkür ederim.

Şimdi sözü Dr. Niyazi Altunya'ya veriyorum.

Niyazi ALTUNYA — Teşekkür ediyorum Sayın Hocam.

Saygıdeğer konuklar, önce hepinizi sevgiyle selamlıyorum. Ben daha evvel başka bir toplantıda da söylemiştim, hocalarımla yanında önce kekeleyerek başlarım. Ama çok şanslıyım, hocalarımla hepsi, Sayın Güvenç Hocamız dahil, son derece yumuşak, demokrat insanlar. Ülkemizdeki hoca imajının getirdiği bir şey bu, vakit olsa rahatlarım, ama yine de bocalamamaya çalışacağım.

Değerli konuklar, ben de Hasan Âli Yücel'i tanımadım, yüzyüze gelmedik, ilköğretmen okulunda öğrenci olduğum zaman ölmüştü. Onu, köy enstitüsünden yetişen bir öğretmenimizin ağlamasıyla öğrendik. Bu öğretmenimiz, uzun uzun Yücel'i anlattı. Bu fırsat eğitimi oldu. Bize Yücel'i tanıtan öğretmenimiz Hacı Küçükkaraca şimdi Hasan-oğlan'da yaşayan emekli bir eğitimbilim öğretmeni.

Hasan Âli Yücel hakkında çok güzel şeyler dinledik. Biraz önce sevgili kızı, gerçekten bizi hem duygulandırdı, hem bilgilendirdi. Ben hâlâ bu duygusallığın etkisini atabilmiş değilim, sanki Yücel'le konuşmuş gibi oldum. Yücel'in epeyce yazısını okuduğumu sanıyorum. Başka bir toplantıda Yücel'den söz ettiğim için olacak, bana bu konuşma fırsatı verildi, bunun için TED yetkililerine teşekkür ediyorum.

Hasan Âli Yücel'in başarısına etki eden etmenler üzerinde kısaca durmak istiyorum. Belki söylenen şeyleri biraz daha değişik açıdan toparlama imkânı olur diye. Yoksa onun hakkında çok daha yeterli söz söyleyecek, onu bilen kişiler var, mesai arkadaşları var, öğrencileri var.

Değerli konuklar, Yücel'in başarısına etki eden birçok etmen sıralanabilir, ama bence bunların en önemlileri, kendi kişiliğinden ve kendi donanımından ileri geliyor. Bir kere Hasan Âli Yücel'in yaşam felsefesini anlatan bir cümle, antik çağ filozofunun, "bilgi kuwettir" cümlesi olabilir. Gerçekten Yücel'de bilgi kuwettir. Başarılarında kuşkusuz kişiliğinin öbür unsurları da var, ama o başarısını bilgisiyle ortaya koymuş birisidir. Kendi kendisini çok iyi yetiştirmiş bir insan. Onun kuşağı savaş yıllarındaki Osmanlı Darülfünunu'nda çok iyi yetiştirme imkânını bulamamıştır. Yücel'in kadrosu da onun gibi bilgi kaynağına hem kendisi ulaşmış, hem de toplumu ulaştırmak için uğraşmış bir kişi. Bunu nerelerden anlıyoruz?

Bir kere biraz önce değişik konuşmacılar söylediler; evrensel kültüre kapı açıyor, hem de ayırım yapmaksızın; Doğu ve Batı kültürü ayırımı yapmaksızın. Bu Yücel'in hem bilge kişiliğinden ileri gelen bir şey, hem de bilgi donanımının ye-

terliliğinden. Doğu ve Batı kültür kaynağını birbirinden ayırmaksızın, klasik eserleri Türkçeye kazandırma çabasından bunu açıkça anlıyoruz. Yine peş peşe, biraz önce değinildiği gibi yapılan yayınlar var. Örneğin, ansiklopedi, dergi yayını. Şu anda bile Bakanlığın o kadar çeşitli dergisi yok. Çeviri etkinliği, şûra ve kongreler, eğitim ve kültür tarihinin yazılmış olması. Yazık ki, başlattığı birçok çalışma yarım kaldı. Coğrafya kongresi, zannediyorum "1" olarak kaldı. Ansiklopedilerin, toplantıların çoğu da öyle kaldı. İlköğretimin tarihini yazdırdı, "1" diye kaldı, uzun yıllar yenisi yazılmadı. Aradan belki de 30-40 sene geçtikten sonra yeni eğitim tarihçilerimiz çıktı, o boşluğu doldurmaya çalışıyorlar, ama destekleyen bir Bakan yok. Hem tarihsel boyutuyla hem de evrensel boyutuyla kültür ürünlerinin toplumumuza kazandırılması, hem de o günün güç koşullarında Yücel'in hizmetlerinin herhalde en önemlilerinden biri sayılmak gerekir.

Yine üniversite özerkliği üzerinde çok çalışmış, çok durmuş bir kişi Yücel. Bu da onun, sadece hazır kültürü aktarma değil, bilgiyi yaratma çabasının bir göstergesidir. Tek parti döneminde bir özerk üniversite özlemek ve bunu yaratmaya çalışmak son derece önemli ve büyük başarıdır. Diyebilirim ki, bugün hâlâ onun üniversitelerini bozduk, kırıp yeni üniversite yapmakla meşgulüz. Kuşkusuz sadece bu kurumları kurmak yeterli değil, bunları her yönden donatmak, çağın teknolojisiyle, araç gereçleriyle ve yayınlarıyla donatmak desteklemek gerekir. Üniversite özerkliği için gösterdiği çaba da Yücel'in "bilgi kuvvettir" anlayışının bir gereği olmalıdır diye düşünüyorum.

Yücel'in başarısına etki eden diğer bir etmen yine Yücel'in kendi kişiliğinden geliyor. Onun çok yönlü bir kişiliğe ve bütüncü bir dünya görüşüne, bir eğitim görüşüne, bir kültür görüşüne sahip olduğu sadece, söylev ve demeçleri okunsa anlaşılabilir. Yücel'in Spor Şûrası'nı açtığı konuşma ile güzel sanatlar faaliyetini başlattığında yaptığı konuşma, ilk Millî Eğitim Şûrasını açış konuşması veya değişik etkinliklerde, bir fakülteyi açış konuşmasında, örneğin bir Tıp Fakültesi açış konuşmasında ortaya koyduğu görüşleri bir araya getirdiğimizde bunlar arasında bir bütünlük ortaya çıkar. Bu tabii onun hem felsefeci kişiliği, hem genel olarak yetkinliğiyle ilgili bir durumdur.

Yücel'in, başarısını etkileyen en önemli etmenlerden birisi, kuşkusuz kurduğu kadrodur. Bu kadronun çok değişik özellikleri var. Yücel'in kadrosunda bulunan kişilerin epeyce si kendisinden büyüktür, içlerinde hocası olanlar ve hocası olacak durumda olanlar vardır. Birçok dönemlerde görmüşüzdür, yöneticilerde bir eğilim vardır, genellikle bu yetkin olmayan yöneticiliğin bir özelliği, kendilerinden daha zayıf kişilerden kadro oluşturmak; mümkün olduğu kadar kendisini eğitebilecek kişilerden kaçınmak. Yücel'in hiç böyle bir korkusu yoktur. Örneğin döneminin iki müsteşarı birisi İhsan Sungur, hocası, diğeri de Rüstü Uzel. Her ikisi de gerçekten hem kendisinden yaşlı hem de çok iyi yetişmiş elemanlardır. Bunlarla çalışmaktan hiç çekinmemiştir. Yine zamanın Talim Terbiye Kurulu başkanı ve üyeleri, teftiş kurulunda çalışan kişiler, ilköğretim genel müdürü Hakkı Tonguç gibi değerli insanlar, kimi kendi yaştı, kimi epeyce kendinden yaşça büyük ve iyi yetişmiş kişilerdir. Yücel'in iyi yetişmiş kişiliği, bunlarla birlikte olabilmıştır. Bir

konuşmasında, İstanbul Üniversitesinde yaptığı bir konuşmadır, "Yükseköğretim Genel Müdürlüğünü boş tutuyorum, içinizden birisi gelip ona talip olmalıdır." diyor. Şimdi tek parti yönetimini ve üniversitenin özerk değil, bakanına bağlı bir üniversite olduğunu düşünün. Bakan bir üniversite öğretim üyesinin bu görevi deruhte etmesini istiyor, zannediyorum bunu da başarıyor. Bu tutum gerçekten aptestinden emin olma, kendine güvenme işidir, bunu başarmak kolay da değildir. Bunu yapabilmiş bakanlarımız oldukça azdır diyebilirim.

Değerli konuklar, yine Yücel'in kuşkusuz başarısını etkileyen başka etmenler de vardır. Bir kere çok genç bir bakanı, enerjik bir insandı. Kırk bir yaşında bakan olmuştur. Bunun o dönem için büyük önemi vardır. Biraz önce kızı Sayın Eronat anlattı, uzunu tren yolculukları, günlerce aylarca evden uzak kalmak, değişik yerlerde, değişik iklim şartlarında bulunmak, oralarda değişik biçimde beslenmek ve salgın hastalıkların kol gezdiği bir dönem, savaş yılları, millî savunmanın hürdaya çıkardığı "ciplerle" yolculuk etmek, vesaire. Onun genç oluşunun getirdiği bir başka özellik de kuşkusuz Cumhuriyet kuşağından olması, gençliğinin bir yönü bu ama, öbür taraftan da sağlıklı genç bir bakan ve sanıyorum en genç Millî Eğitim Bakanlarımızdan birisi. Hele eski kuşak eğitimcilerinin, siyaset adamlarının egemen olduğu dönemde böyle bir genç kişiliğin başarısı da ayrıca üzerinde düşünülmesi gereken bir konudur.

Yine Yücel'i başarıya götüren en önemli etmenlerden birisi, kendi teşkilâtının içinde yetişmiş olmasıdır. Yücel her kademede çalışarak bu kademeleri aşmış, hepsinde de

başarılı olmuş; öğretmenlik, müfettişlik ve yöneticilik yapmıştır. O zaman müfettişlik son derece önemlidir. Yücel'in müfettiş olduğu zaman 14 bakanlık müfettişi vardır, içlerinde sanırım en genci odur; 30 yaşın altındadır. Çok kısa zamanda genel müdürlük yapmıştır. Gazi Eğitim Enstitüsü gibi Cumhuriyetin önemli kurumlarından birinde, kendi anlatımına göre Reşit Galip adlı kitapta değiniyor, bizzat Atatürk tarafından çağırılıp görevlendirilmiştir. Gerçekten de ortalıkta yüzen ve kurumlaşmayan Enstitüyü çekip çevirip, Fransa'da yaptığı gözlemlerin de etkisiyle, düzene koymuş, kısa zamanda da ortaöğretim genel müdürlüğüne gelmiştir.

Yücel bürokraside yetkinleşirken, siyaset alanında da bilgi ve deneyim kazanmıştır.

O zamanlar kültür etkinliklerinin siyaset adamları tarafından yakından izlendiği biliniyor. Dil ve Tarih Kurumu çalışmaları ve benzerleri siyasal kültür kurumları idi. Onların çalışmaları sırasında Yücel birçok siyasetçiyi tanımış ve siyaset adamı kişiliğinin oluşmasında bu ilişkiler kuşkusuz etkili olmuştur. Gerçekten genç yaşında siyasete atılmış olmasına rağmen bocalamamıştır. Bakanlığının ilk bir yılında birçok çalışmayı gerçekleştirdiğini; özellikle Millî Eğitim Şûrası, kongreler, toplantılar gibi eğitim ve kültür politikasına yön verecek birçok çalışmanın bakanlığının ilk yıllarında gerçekleştirdiğini görmemiz mümkündür.

Yücel'in, kendisini iyi yetiştirmiş bir kişi olduğunu söyledim. Örneğin, bakan olduğunda yanılmıyorsam, bir düzineden fazla kitap yazmış bulunuyordu. Benim görmediklerim de vardır kuşkusuz. Bunların arasında,

Sayın Oğuzkan Hocamız da değindi, hâlâ bugün değerini koruyanlar vardır. 700 küsur sayfalık **Türkiye'de Ortaöğretim**; çok kısa süre kalmış olduğu Fransa için yazdığı **Fransa'da Kültür İşleri** ki, gerçekten çok değerli bir kitaptır, hem etkileri bakımından değerli, hem içeriği bakımından. Bu kitabında Fransa'nın eğitim ve kültür tarihini Fransa'daki devrim hareketinin eğitim ve kültüre getirdiği etkileri incelemiş, ayrıca o sıradaki Fransız eğitim sistemini ayrıntılarıyla anlatabilmiştir. **Fransa'da Kültür İşleri**, özellikle öğretmen ve müfettiş eğitimi konusunda önemli ipuçları, örnekler sunmuş bir eserdir.

Sanıyorum Bakan olmadan önce eser veren, en çok eser veren bakanımız da Yücel oluyor. Eserler arasında, çok yönlü kişiliğine uygun olarak değişik konularda yazılmış ders kitabı var, felsefe kitabından, bizlerin okuduğu yurttaşlık kitabına kadar; mantık, öbür tarafta Goethe üzerine bir deneme, Türk romanı üzerine bir çalışma, şiir, kültür yazıları, çocuk şiirleri vesaire. Çok yönlü kişiliğinin getirdiği, yetişmişliğinin getirdiği ürünler bunlar.

Hemen hızlıca başka noktalara, değinmek istiyorum. Tabii bu başarıya etki eden yan faktörler var. Bunun içerisinde tek parti yönetiminin göreceli istikrarı vardır. Tek parti yönetimi iyi bir yönetim değil; ama Yücel'in başarısı tek parti döneminde demokrasi kültürünün temellerini atabilmiş olmasıdır. Gerçekten, Yücel zor bir dönemde çalışmış bir bakandır. Ama öyle bir birikim ortaya koymuştur ki, gelecek için öyle bir yatırım yapmıştır ki Sayın Eronat hiç üzülmesin. Yücel, bugün benim gibi kendisini o zaman hiç tanımayan insanları etkileyebilmiştir. Yeni kuşaktan birçok

insanı da etkileyecektir. Yücel o kadar çok eser vermiş ki, kim bilir belki de onun üzerine bir tez yazılmasının gecikmesinde, onu anlatamama korkusu, sıkıntısı olabilir. Çünkü sadece yazılı eserleriyle, yazdıklarıyla başlı başına birkaç tezi dolduracak çapta. Ayrıca başka hizmetleri var. Onlar üzerinde de çalışılmalıdır.

Yine İnönü'nün desteği Yücel'in başarısında olumlu bir faktör olarak düşünölmeli. Kişiliğe ve engin bir hoşgöröye sahip olması da başarısını etkiler. Bunu bir iki örnekle anımsamak belki yerinde olur. Birçoğunuzun bildiği gibi, zamanın şairi ve korkulan adamı Nazım Hikmet'le polemikleri vardır Yücel'in. Yani anlaşamazlar. Fakat Nazım, Çankırı hapisanesinde yatarken Yücel kendisine çeviri yaptıрма cesaretini gösterebilmiştir. Bildiğiniz gibi yabancı konuklar için Toska Operası oynatılacaktır. Bunun çevirisi yapılacaktır. Hasan Ferit Anlar'a bu görev verilmiştir; fakat Hasan Ferit Anlar eserin şiirsel bir dille çevrilmesi gerektiğini söyler ve bunun da yalnız Nazım Hikmet tarafından yapılabileceğini belirtir. Hapishane müdürünün gözetiminde Nazım'a çeviri yaptırılır. Bu kadarını yapabilir Yücel. Nazım'a telif hakkı da ödenir.

Yine Yücel'in görev verdiği birçok insan Yücel'le hiç anlaşabilecek kişiler değildir. Örneğin Yücel, İbnöl Emin Mahmut Kemal İnal gibi padişahın kâtibi ve hiçbir zaman Cumhuriyet rejimini içine sindirememiş bir adama dev eserler yazdırmayı başarmıştır. Çünkü İnal birçok belgeye el koymuştur; bunu başka türlü elde etmek mümkün değildir. Yücel kendisine ciltlerle eser yazdırarak, o belgeleri kültürümüze kazandırmış birisidir. Bu iki örnek herhalde

onun hoşgörüsü hakkında ipucu verir. Tabii bunlar bir de cesaret istemektedir. Bunları yapabilmek gerçekten önemlidir o dönemde; hâlâ savaş yıllarıdır ve militarist etkiler vardır, paşalar egemenliği sürmektedir. Dev gibi paşalar; Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak, Meclis Başkanı Karabekir vardır. Örneğin Karabekir Yücel'in okullarında harıl harıl arama tarama yapıp öğrencileri tedirgin etmektedir. Bu kadar olumsuz koşullar ve sert yönetim ikliminde Yücel yine de demokrasi kültürünü yaratabilmiş bir kişidir.

Biraz da rahatsızlığım dolayısıyla çok akortsuz bir sesle sizlere hitap ettim. İzninizle Sayın Hocam, burada kesmek istiyorum.

Beni sabırla dinlediğiniz için çok teşekkür ediyorum.
{Alkışlar}

BAŞKAN — Geçmiş olsun, teşekkürler ve de tabii zamanı da dikkate alarak bitirdiğiniz için ayrıca teşekkür ediyorum.

Şimdi isterseniz Talip Bey'i dinleyelim, o da o dönemin galiba öğrencisi. Buyurun.

Talip APAYDIN — Sevgili dinleyenler, dostlar; Hasan Âli Yücel'i yitirdiğimiz günlerde bir yazı yazmıştım, Nisan 1961 tarihli Köy ve Eğitim dergisinde yayınlandı, orada "en başarılı Millî Eğitim Bakanım" demiştim. Aradan 31 yıl geçti, bugün de aynı kanıdayım. Gerçekten Hasan Âli Yücel, Türk eğitim tarihine kalıcı, yönlendirici,derin çizgiler çekmiştir. Türk eğitimini, Bozkurt Hocamın da söylediği gibi, bir bütün olarak ele almıştır. İlkokuldan üniversite eğitimine kadar, halk

eğitiminden yüksek düzeydeki kültürel, sanatsal etkinliklere kadar, bir bütün olarak eğitimi sürüklemiştir. Bu eğitim hareketinin lokomotifi Hasan Âli Yücel'dir, çok etkin bir bakanıdır.

1942 yılında köy enstitüsü öğrencisi iken, köyümde muhtar odasının duvarında bir resim görmüştüm. Aynı kağıt içinde üç portre, ortada Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, yanında Başbakan Şükrü Saraçoğlu, öbür yanında Millî Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel. Bu devlet eliyle basılıp gönderilmiş bir resim değildi, tamamen ticarî amaçla, kimbilir hangi matbaanın basıp sattığı resimlerden biriydi, sonradan çok gördük, hani Başbakan, Cumhurbaşkanı, komutanlar filan.. Fakat bu resim benim belleğimde kalmış. Demek ki o dönemde, Türkiye Devletinin en yüksek düzeyde üç yöneticisi Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Millî Eğitim Bakanıdır. O yıllardan bu yana o denli etkin bir millî eğitim bakanı görmedik. Devletin üç yöneticisi arasına girebilecek kadar etkin, sürükleyici, inandırıcı bir millî eğitim bakanı olmadı. Bu şunu gösteriyor. O yıllarda, ki çok zor yıllardır, savaş sınırlarımızın hemen arkasındadır ve Devletin tüm dikkati millî savunmadadır, öbür yanda millî eğitim çok önemlidir. Yani devletin başlıca işi millî savunma ve millî eğitimidir. Bu biraz da Hasan Âli Yücel'in kişiliğinden geliyor, etkinliğinden geliyor. Türk Ulusunun eğitilmesi, çağdaşlaştırılması, aydınlatılması devletin başlıca işleri arasına girmiştir. Bu Hasan Âli Yücel'in nasıl etkin, nasıl kararlı, sürükleyici bir bakan olmasında yatıyor.

Hasan Âli Yücel zamanında 600 yıldır ihmal edilmiş, sadece vergi istenmiş, askere alınmış halk kitlelerine devlet

olanaklarıyla eğitimin götürülmesi yıllarıdır. Ben köylerden toplanıp getirilen çocuklardan biriyim. Eğer Hasan Âli Yücel döneminde köy enstitüleri açılmasaydı, ben asla okuyamayacaktım, benim gibi 20 bin köy enstitüsü mezunu okuyamayacaktı. Çünkü köylerden en yoksul ailelerin yetim, öksüz, yurtsuz kişilerin çocukları toplandı. Bu, Cumhuriyet Döneminde sadece altı yedi yıl işledi, ondan sonra köy enstitüleri bildiğiniz gibi çeşitli suçlamalarla kapatıldı ve yerine sonradan imam-hatip okulları açıldı. Halk çocuklarına sadece imam-hatip okulları lâyük görüldü. Hasan Âli Yücel zamanında biz köy çocukları üretici, bilinçlendirici, aydınlatıcı bir eğitimden geçirildik ve 20 bin köy çocuğu ilk eğitim ordusunun ilerici kanadına dahil edildik. Ben onlardan biri olmakla övünüyorum. Hasan Âli Yücel ve Genel Müdür İsmail Hakkı Tonguç eğitiminden geçmeseydik, biz 20 bin köy enstitülü, bugün köylerde tıpkı babalarımız, yurttaşlarımız gibi herhangi bir tarikatın müridi idik, kime oy vereceğini bile bilmeden, çıkarlarının ne yönde olacağını düşünmeden körü körüne oy veren, karanlıktaki insanlardık. İşte Hasan Âli Yücel'in aydınlanmacı eğitimi bizleri o durumdan kurtardı ve bu sürdürülebilseydi 20 bin köy çocuğu yerine 200 bin köy çocuğu, 1 milyon köy çocuğu okutulabilseydi, aydınlanmacı bir eğitimden, bilinçlendirici bir eğitimden geçirilebilseydi, Türkiye bugünkü yerde olmayacaktı. Ne büyük kentlerimiz böyle köy-kent haline gelecekti, ne Almanya'larda bugünkü işçilerimizin düştüğü durumları yaşayacaktık, ne de hâlâ kalkındık, kalkınıyoruz, çağdaşlaşacağız, köşeyi döndük avutmacaları içinde geri kalmış bir ülke olacaktık, çok daha gelişkin bir Türkiye olacaktık.

Hasan Âli Yücel, biz köy çocuklarına böylesine büyük bir katkıda bulunmuştu, biz onu asla unutamayız. Hasan Âli Yücel, İsmail Hakkı Tonguç, sadece bizi mi okuttu? Hayır, bizim elimizde milyonlarca Türk çocuğu okutuldu. Köy enstitülü öğretmenler göreve başladıktan sonra okuma yazma oranı birden hızlandı, arttı ama o yılların hızı yavaş yavaş kesilmek üzere. O dönemin ilkokulu, bugünkü ilkokul değildi, o günkü öğretmen, bugünkü öğretmen değildi. Geçen yaz köyüme gittim, köyümün okulunu ziyaret ettim. Harabe, öğretmen yok tabii, okul kapanır kapanmaz o akşam gitmiş. Pencereler kırık, duvarlar dökülmüş, çatı akıyor, toz toprak içinde. Bahçe bakımsız, ağaçlar kurumuş. Hasan Âli Yücel döneminin ilkokulu böyle değildi. Bakımlı, öğretmeni başında, uygulama bahçesi içinde bütün köyün bir aydınlık merkezi, âdeta köyün uyanma merkezi idi. Bu şekilde tasarlanmıştı, bugün ne öyle bir uygulama bahçesi var, ne bakımlı bir okul var, ne öyle öğretmenler var.

Geçenlerde köy enstitüsü mezunu, şimdinin emekli, yaşlı bir arkadaşımın başından şöyle bir olay geçti: Keçiören'de uzaktan tanıdığı bir akrabası evine çağırılmış. Nişan töreni, gitmiş. "Gecekondu adamlar. Erkekler ayrı, kadınlar ayrı bir odaya aldılar bizi" diyor. "Genç, orta yaşlı insanlar, hepsi de benden daha küçük insanlar. Beni içlerinde tanıyan sadece ev sahibi." Şundan bundan konuşulmuş falan. Derken söz bugünkü eğitim konusuna gelmiş. Herkes şikâyetçi, ne biçim okullar bunlar, nasıl öğretmenler. Benim çocuğuma ayet ezberletiyorlar, birisini okuyamadı diye öğretmen dövmüş, burnunu kanatmış. Hiç ilgilenen yok. Birisi de demiş ki "ben ilkokulu köyümde okudum, bizim de öğretmenimiz vardı, nasıl değişik öğretmenlerdi onlar? Her

an eli omuzumuzda, bizimle şarkı söyler, halay çeker, mandolin çalar, ne bileyim dersi oyun haline getirir, bütün köylü okulda. Herkesle dost ahbap. O öğretmenler şimdi nerede, ne hale geldik biz" falan derken, ev sahibi o anda içeriye girmiş, son sözleri de duymuş. Demiş ki, "arkadaşlar o öğretmenlerden birisi şimdi aramızda oturuyor." Beni gösterdi. Demin konuşan adam ayağa kalktı, karşımda donmuş gibi durdu, "hocam izin ver elini öpeyim, kendi öğretmenimin elini öpmüş gibi olacağım, lütfen elini ver, öpeyim". "Yok, gerek yok, dediysen de adam zorla alıp elimi öptü", diyor. Eski öğretmenlerin bıraktığı izlenim bu. Bugünkü öğretmenlerin bıraktığı izlenimi sizler iyi biliyorsunuz.

Demim dedim ki, köy enstitülü öğretmenler eliyle milyonlarca halk çocuğu okutuldu. Bir de köy enstitülü öğretmenlerin kendi çocukları ne oldu? Bir araştıran olsa da sonucu öğrensek. Yani Hasan Âli Yücel yalnız bizleri okutmadı, bizim çocuklarımızı da okuttu. Köy enstitülü öğretmenlerin çocukları arasında benim bilebildiklerim, mimarlar, mühendisler, savcılar, öğretmenler, doktorlar, doçentler, profesörler var. Köy enstitüleri açılmasaydı inanın, şimdi o çocuklar da okuyamayacaktı. Onlar da köylerde birer tarikat müridi olup kalacaklardı. İşte Hasan Âli Yücel, Türk eğitim tarihine böylesine derin bir çizgi çekmiştir, unutulmayacaktır. Laik, akılcı, aydınlanmacı bir eğitim.

Bu eğitimden sonradan ödünler verildi, bildiğiniz gibi 1946'dan bu tarafa, hâlâ devam ediyor ve hem demokrasi deniyor, hem de düşünen insan yetiştirmek istenmiyor,

aydınlanmış insan istenmiyor. Kitap okuyan, düşünen, düşündüğünü söyleyen, yazan insan istenmiyor. Nasıl bir çelişkidir bu? Demokrasi yurttaşı, okuyan, düşünen, irdeleyen, soru soran ve kendi fikrini rahatça söyleyebilen insandır. Köy enstitülerinde bunu yapmak istediler. "Kuvayı milliyeye" ruhundan gelen devletin halka yönelik, halkın bilinçlendirilmesini isteyen anlayışı, Atatürk'çü anlayışı Hasan Âli Yücel son derece iyi yönetti, konuşmacı arkadaşlarımızın da söyledikleri gibi, eğitimi bir bütün olarak yürüttü, çok etkin bir kişiydi ve eğitimi devletin başlıca işi haline getirdi, onu inceleyen herkes bunu kabul edecektir.

Biz köy çocukları, o harmandan, tarladan, dam altından toplayıp getirdikleri köy çocukları, köy enstitü mezunları, Hasan Âli Yücel'i unutamayız, Hakkı Tonguç'u unutamayız; fakat bir büyük acımız var, bu acımızı da söylemeden edemeyiz. Bugün halk çocukları düşündürmeyen, konuşturmayan, sadece ezberleten okullara teslim edilmiştir. Bu çelişki aşılmadan, köy çocuklarına, halk çocuklarına, bütün nüfusumuza ulaşan demokratik bir eğitime geçilmeden Türkiye geri kalmışlık çemberini kıramayacaktır. Bu nutuklar, bu şovlar boşunadır. Geri kalmışlıktan kurtulmanın tek yolu Hasan Âli Yücel doğrultusunda bir eğitime geçmektir.

Hepinizi saygılarla selamlıyorum. [Alkışlar]

BAŞKAN — Teşekkür ederim.

Talip hoca bütün eski ve değerli öğretmenler gibi konuşmasını yazmış, ben de endişeyle bakıyordum acaba okuyacak mı diye, ama orada sadece durdu ve de konuştu, ne kadar da etkili oldu, çok sağolsun, varolsun.

Efendim, o dönemin köy enstitüsü öğrencisini dinledik, ama o dönemin Millî Eğitim Bakanlığında yaygın eğitim hizmeti yapan ve de belki Hasan Âli Yücel'le birlikte çalışmış bir arkadaşımız var, Vedat Bey, şimdi onu dinleyelim. Bakanlıkta görevli bir kimse olarak intibaları nedir?

Buyurun efendim.

Vedat GÜNYOL — Büyük eğitimci ve düşünür Hasan Âli Yücel'i anarken - ki sık sık anmak gerek - Sabahattin Eyüboğlu'nun onda bulduğu cevheri özetleyen, onun canını başını koyduğu ereği dile getiren nitelemesini ön plana almak istiyorum. O niteleme şöyle: "... İnanarak tuttuğu yol açık ve seçik düşüncesiyle belirttiği, savunduğu, gerçekleştirdiği görüş şu idi: Bir yandan Batı'nın kültür kaynaklarına, bir yandan Türkiye'nin insan kaynaklarına, kısacası, bir yandan da hümanizmaya, bir yandan köylüye gitmek."

Önce bu büyük eğitimcinin hümanizmadan ne anladığına bakalım. Dünya klasikleri serisinin başına konan sunu niteliğindeki yazısında "Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş aşaması, insan varlığının en müşahhas (somut) şekilde dile getirilmesi olan sanat yapıtlarının benimsemesiyle başlar" diyor ve şunları ekliyordu "Sanat şubeleri içinde edebiyat bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin diğer milletlerin edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi, zekâ ve anlama kudretini o eserler nisbetinde arttırması, canlandırması, yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet davamız için müessir bellemekteyiz." Çünkü Hasan Âli'ye göre, uygarlığımızı kitap üstüne kurmak zorundayız.

Hümanizma atılımı, çabası yanında, yukarıda gördüğümüz gibi, Türk köylüsünün aydınlanması, kol gücünü kafa gücüne katarak kalkınması onun ikinci büyük ereği idi. Hakkı Tonguç'un tasarımı ve düşünce babası olduğu köy enstitülerinin kurulmasında ve çalışmasında, insanüstü bir çaba ve tutkuyla kafa kafaya gönül gönüle bir uğraş verdi Tonguç'un yanı başında.

Gelmiş geçmiş millî eğitim tarihimizde, Hasan Âli dönemi kadar verimli ve olumlu bir dönem yaşanmamıştır. Engin Tonguç'un deyimi ile Hasan Âli "Cumhuriyet Millî Eğitimi'nin altın çağının yöneticisi, sayısız kültür ve eğitim atılışlarının başarılı önderi olmuştur." Yine E. Tonguç'a göre "Onun başkanlığı, resmî bir dairenin soğukluğundan uzak, her türlü düşüncenin, ülke sorunun ortaya atılıp tartışıldığı bir düşünce forumu" olmuştur.

Bütün bu aşılmaz niteliklerine karşın bakanlığı yedi yıl, yedi ay, yedi gün sürmüş, yakınlarının da (sözde yakınlarının da) ihanetçilere katılmaları ve "komünist" suçlamasıyla görevinden uzaklaştırılmıştır.

Onun, Tanzimat kafasını kendi karanlığı içine iterek, Türkiye'yi çağdaş Batı uygarlığına yöneltme çabası, gerici ve çıkarıcı politikacıların hisşına uğradı. Öyle ki, Büyük Millet Meclisindeki yobaz ve geri kafalılardan biri, Erasmus'un **Deli-liğe Övgü** adlı yapıtını, hani Avrupa uygarlığının temel taşlarından biri olan yapıtını, deli saçmalığı ile niteleyerek, devlet kasası böylesi ıvır zıvır yapıtlar uğruna çarçur ediliyor diye Hasan Âli'yi suçlamış, suçlayabilmiştir. Batı'ya açılma atılımı, yani hümanizma atılımı, yobaz çevrelerde acı ilaç etkisi yaratmıştır, geleneklerimize, dinsel inançlarımıza aykırı

bulunarak!... Oysa her yenilik, geçmişte yaşayan, tutucu çevrelerce yadsınır, yargılanır kötü niyet kışkırtıcılığında.

Hasan Âli, ölümünden az önce, kendisini çocukken sevmemiş olduğunu, ama yapıtlarını okuyunca sevdiğini yazan bir öğretmene verdiği yanıtta "Can acıtıcı iyilikler" konusunda şunları yazıyor: "Beni çocukken sevmemiş olmanızı pek tabii bulurum. Küçük yaşta bir yavrunun çıbanını yarıp temizleyen bir hekim, ona sevimli gelebilir mi? Fenalık, olgunlaşmaya başladığı halde can acıtan iyilikleri takdir edememektir. Halka hizmet için hayat verenler, çok kere "halk düşmanı" ilan edilmişlerdir. Bundan korkanlar, büyük ve tesirli hizmetlere namzet olamazlar."

Görüldüğü gibi, Hasan Âli, "can acıtan iyilikler"inin kurbanı olmuştur. Bu kurbanlık döneminde, bir çeşit özyaşam ve savunma niteliği taşıyan **Dinle Benden** adlı kitabı yayınlıyor. İkişer ikişer dizeler halinde, şiir havası verilen ama aslında düz yazı olan bu yazıdan bir iki alıntı yapıyorum:

Elli yılın yarısı çalışma, didişmedir;
Öbür yarısı fakat, savaşış didişmedir.

Çağırdılar meslekte en güç vazifelere,
Kader getirdi beni düşünmediğim yere.

Tam tarafsız uğraştım Devleti korumada;
Eğilip bükülmedim kırılan çok olsa da.

İstedim çalissınlar bütün hizmettekiler;
İşe zorlayanları bizde kaç kişi sever?

Temel dava halktadır, onu yetiştirmeli
Engin insan olmaya çabuk eriştirmeli.

Düştük bakanlıktan biz, bir hücumdur başadı;
Onüne gelen beni acımadan taşıladı.

Hasan Âli Yücel'i, en çok 1950-1960 arasında kaleme aldığı **Hürriyet Gene Hürriyet** adlı yapıtındaki, içinin güzelliğini kafasının dinçliğini bağdaştıran yazılarında bulabiliriz. Bu yazılarda, duygudan kaynaklanan düşünce, özgürlük, hür gençlik ve gelecek konuları ağır basıyor.

Bunca klasik çevirileri, öğretim ve eğitim uğraşları ne için olabilir, gençliğin insanca yetişmesini sağlamaktan başka?

Hasan Âli'ye göre gençlik, özellikle de "Hür gençlik, vatan sevgisi, millet ve insanlık idealleri dışında hiçbir tesire ruhunu açmayan akıl ve vicdanını en güvenilir kriteriyum olarak kullanan gençliktir." Bu anlamda gençlik geçmiş'in karşılığı olan gelecektir. "İnsanlar ilk ahlâk ve karakter mayalarını gençlikte yoğururlar" diyen Hasan Âli'nin başlıca kaygısı, gençliği, gerici etkilerden korumaktır. Bu konuyu şöyle dile getiriyor bir yazısında: "Sekiz, on yıldır (şimdilerde otuzu buldu) cemiyetimiz eski'ye pek daldı. Bugünden üzüldükçe, gerilere gitmeye, saadet devirlerini, tarihe karışmış anlar-

da aramaya pek düştü. Bu gidiş ve arayış, bizde tarih bilincini uyandırıcı bir tecessüs hissinden ziyade sıkıntılı ruhlar için bir nefes alma, sığınak bulma duygusu oldu. Bu fena!... Bu fena!.. Çünkü geride yaşayarak ileri insan olma imkânlarını azaltmaktadır. Eskiye ve geçmişi bilme başka, eskide ve geçmişte yaşama başka şeydir. Ölmüş günlere bağdaş kurarak, ses hızını geçen uçak devrinde mazi afyonkeşliği etmek, uyumak değil, ölmektir. Ölemeyiz, yaşamaya mecburuz."

Hasan Âli, bunları söylerken, Türk milletinin ilerlemesini hep mantık dışı, saçma düşüncelerin engellediğini vurgulamak istiyor ve gençliği, çağ dışılığa, gericiliğe karşı tutum almaya çağırıyor ve bu konuda da son olarak şunları söylüyor: "Milletler, idealleri ile, müşterek hayalleri ile yaşar. Halbuki, ideal geçmişte değil, gelecektedir. Sanat, pozitif bilim, felsefe; onu şekillendirir, formölüne koyar, açıklar. Sanatsız, bilimsiz, felsefesiz ideal doğmaz."

Hasan Âli, ayrıca, her şeyin üstünde demokrasiye gönül vermiş bir aydın olarak çıkıyor karşımıza. Şöyle diyor bir yerde: "Demokrasinin halk eğitimine dayanan bir rejim olduğu nasıl ayna gibi görünüyor. Demokrasi, polisi öğretmen, öğretmeni polis olan bir idare sistemidir. Demokrasi, anlatma, öğretme, inandırma rejimidir. Kör kuvvetlere, baskıcı ve zorlayıcı zümrelere düşman oluğu bundandır. Her şeyi her vatandaşa anlatacak, öğretecek ve inandıracaksınız. O zaman öyle bir ortam kendiliğinden vücut bulacak ki, kendi kendisini yaratma kudretindeki fertler yavaş yavaş belirmeye başlayacak, etrafı, onlardaki liyakati ölçecek ve içlerinden liderler seçebilecektir."

Burada, liderler sözü üstünde duralım. Hasan Âli, tek tek insan yetiştirme görüşüne karşı, binlerce insanı okutup onların içinden çıkacak üstün yeteneklerin yetişmesine özen göstermek yolunu yeğlemiştir. Bu konuda düşüncesini şöyle dile getiriyor: "Büyük adam değil, büyük adamlar. Kıymetli adamlar, pahalı adamlar yetiştirmek ideali." Bunlarda aradığı özellikleri de şöyle sıralıyor ve diyor ki: "Zeytin ekmek yerine Abdullah Efendi'nin (ünlü bir lokanta) yağlı dönerine; kırık iskemle yerine yaylı bir koltuğa satın alınamıyacak adamlar... Seven, acıyan adamlar... Bütün bu meziyetlere sahip olduğu halde gurura düşmeyen, herkesi kendine borçlu bilmeyip, herkese kendini borçlu sayan adamlar..."

İşte, size bu eşsiz eğitimcinin ve yaman düşünürün yaşam, düşünce ve eylem serüveni.

Yazımı yine büyük dostum Sabahattin Eyüboğlu'nun şu sözleriyle bitirmek istiyorum: "Hep hayatta, umuda, mutluluğa çevrik gürbüz bir sağduyusu vardı Yücel'in."

Yazımı dinlemek sabrını gösteren, siz Hasan Âli Yücel hayranlarına merhaba! [Alkışlar]

BAŞKAN — Sayın Günyol'a teşekkür ediyoruz, sağolun efendim.

Efendim, Yücel'in hayatını dinlerken onun eğitimciliği yanında yazarlığı ve de şairliği gündeme gelmişti, galiba sadece bu gerekçeyle Sayın Külebi'yi en sona bıraktık. Söz bu toplantıya katılan şairimizde, buyurun efendim.

Cahit KÜLEBİ (Emekli Öğretmen) — Sayın Bayanlar ve Baylar, Sayın Başkan! Buraya gelirken, programda belirtil-

diği üzere, bir metin hazırlayarak geldim; fakat baktım ki, sayın arkadaşların hepsi çok gerçek olan her şeye değindiler; belki unutulmuş bir iki nokta da olabilir, ben hoşgörünüze sığınarak bunlara değinmeye çalışacağım.

Hasan Âli Yücel, Atatürk devrimleri sürecinin, İsmet İnönü ile birlikte iki büyük uygulayıcısından biridir. Üstelik bu niteliğini hiç değıştirmeden sürdürmüştür.

Gerçeği belirtirsek, Yücel, edebiyatıyla, felsefesiyle, musikiyle doğu kültürü zevkine sahip, derviş mizaçlı bir kişiydi. Ne var ki, Atatürk, Türk Toplumunu batılılaştırma yolunda nasıl bütün kişisel zevklerinden arındıysa, Yücel de onun yolunda katıksız bir devrimciliği benliğinde toplamıştı. Bu tür girişimler, ön hazırlığa, bilince ve imana dayanınca, elbette Kurtuluş Savaşı'mızda olduğu üzere, büyük olasılıkla utkuyla sonuçlanır. Bu oluşumda bilinç, inanç ve amacın içtenlikle saptanması baş koşuldur. Bu oluşumda vitrin gösterileri, politika sahtekârlıkları, kişisel çıkar sağlama eğilimleri bulunmaz. Yücel'in başardığı işleri kısaca anımsamak ve onun karşılaştığı haksız davranışlara kısaca değinmek bile, Atatürkçü girişimlerin sonucunu açıkça gösterir.

Yücel, Osmanlı iskolastiği nedeniyle toplumumuzun düşünsel altyapı eksikliğini giderme ve her yönden gelişmiş bir halk yaratma yolunda Atatürk İlkelerini uygularken şunları yapmıştı:

1 - Türkiye'de eğitim seferberliğinin başlatılması,

2 - Eğitim ve kültür konularının Atatürk Devrimi doğrultusunda geliştirilmesi, ulusallaştırılması.

3 - Doğu-batı demeden Klasikler Tercüme bürosunun kurulması ve değerlendirci bir içtenlikle çalıştırılması.

4 - Her eğitim basamağının batılılaştırılması.

5 - Okulların müfredat programlarının yeni bir anlayışla düzenlenip uygulanması.

6 - Anadili ve yazın öğretiminde hümanist metodun uygulanması.

7 - Yine okul programlarına Latince öğretimin konulması.

8 - Köy enstitülerinin kurulması.

9 - Devlet tiyatrolarının, operaların ve devlet orkestralarının oluşturulması.

10 - Yeşilköy Bale Okulunun açılması, Türk balesinin kurulması. (ve bunlara, Bakanlık çevresindekilere ücret sağlayıcı bir yöntem kullanılmayarak, öğretim üyesi olarak dünyanın en büyük sanatçılarının getirilmesi.)

11 - Bütçe olanaklarının yetersizliğine karşın yeni yapılar düzenlenmesi.

12 - İnönü (sonraki adı Türk Ansiklopedisi) Ansiklopedisinin çıkarılması (Sayın Yücel bu ansiklopediye alınmamıştır)

Bütün yaratılar kısa bir sürede üstün bir başarıya ulaşmış; yine Yücel'in başına gelenlerden sonra sahne sanatları dışındaki oluşumlar ve kurumlar kısa bir sürede yok edilmiştir. Atatürk devrimleri ve bu devrimlerin başarılı uygulayıcısı Yücel'e sanki yurdumuza kötülük ediyormuş gibi

sapık bir düşünce ile o sırada Kenan (Öner) adında biri dava açmış, onun kişiliğinde Atatürkçü düşünceyi suçlamış, bu yararlı reformlar büyük ölçüde durdurulmuştur.

O günlerden sonra, Atatürk ilkeleri ve devrimleri teker teker bırakıldı. Eğitim seferberliği ve laik eğitim düşüncesi sözde kaldı; köy enstitüleri kapatılarak, onların ve laik liselerin yerine, sayıları bunları da aşarak imam-hatip okulları kuruldu. Bir yandan yoksul halk çocuklarının okuma olanakları kısılrken, öbür yandan -İslamda kadından din adamı olmadığı halde- kız çocukları imam-hatip okullarına dolduruldu. Radyolar, televizyonlar, günün neredeyse yirmi dört saatinde, yozlaşmış cehalet musikisiyle dolup taşı. Şimdilerde Kültür Bakanlığı bile halk ozanlarını ödüllendirme yarışmaları açıyor. Bu işle uğrasan bir genel müdürlük de kurulmuş.

Hep kendi kendime sormuşumdur: Sayın Yücel bu sırada yaşasaydı, görevi kabul eder miydi diye?

Yücel, görevden ayrıldıktan sonra bir çok saygısızlıklarla, terbiyesizliklerle karşılaştı. Acı günler yaşadık. Biz, Atatürkçüler, Yücel'in evlâtları bu acıları hâlâ yaşıyoruz. Nitekim Atatürk Devrimlerine son darbe indirilip, Atatürk'ün güzel anadilimizin geliştirilmesi ve yabancı diller boyunduruğundan kurtarılması amacıyla kurduğu Türk Dil Kurumunun çalışmalarına son verilirken acıların en acısını biz de yüreğimizde duyduk.

Türkiye'de birtakım güçler, yurdumuzun ve halkımızın gelişmesine ellerinden geldiğinde her fırsatta darbe üstüne darbe vuruyorlar. Gelişmemizi, düşünsel, kültürel alt-yapımızın oluşmasını bilerek, bilmeyerek köstekliyorlar.

Çağdaş bir Fransız şairinin, mealen çevirisizlere sunduğum küçük bir şiiri durumumuza ne kadar uyuyor: "Dr. Faust herşeyi öğrenmek isteyince Ulu Tanrı onu cezalandırdı"

Ya! Demek ki Ulu Tanrı da millî eğitimin gelişmesini istemişti."

Beni dinleyenlere teşekkür ediyorum.

BAŞKAN — Biz de, teşekkür ediyoruz. Efendim, şimdi gönül böyle bir toplantıyı kesmeye razı olmuyor ama dışarda kar var ve her yerde kar var ve ulaşım son derece zor. Yani sizleri çok fazla zorlamak istemiyorum ama sadece iletişimi kurmak ve diyalogu sürdürmek için soru sormak isteyen veya bir iki noktayı eklemek isteyen varsa ik veya üç kişiye söz verebileceğim.

Sayın Cihat Bey, buyurun efendim.

Cihat AKÇAKAYALIOĞLU — Sayın Başkan, bana söz verdiğiniz için şükranlarımı sunuyorum. Başkanlık Divanı'nın sayın mensupları ve beni dinlemek lütfunda bulunacak bütün değerli üyeleri saygı ile selamlıyorum.

Benden önceki değerli konuşmacılar, yüce niteliklerle dolu olan Hasan Âli hakkında esaslı bilgiler lütfettiler; özellikle, başta eğitim olmak üzere, çok seçkin niteliklerini ulusal hizmetlerini dile getirdiler...

Ben de, ona görev veren "Yetkili Devlet Adamları"nın bu yoldaki çabalarını saygı ile anmak gerektiğini belirtmek istiyorum. Hafızamda ve hatıralarım arasında en geniş yer tutan husus, âşık olduğum yüce insan Hasan Âli'nin, Atatürk

İnkılâbı ve ilkelerine bağlı ve Devlet, Bilim ve Fikir Adamları" ile dolu olan bir şanlı dönemin üstün temsilcilerinden ve Atatürk hayranlarından olmasıdır.

O'nun, ölümsüz önderimiz maddî hayata gözlerini yumduğu günlerde "GÜNEŞ BATTI" başlığı altında asîl ruhundan yansıyan ifadelerini hep birlikte anımsıyalım:

"Ufkumuzdan ağır ağır ve ihtişamla çekildi. Sıcaklığı kalbimizde devam ediyor, ışığı hâlâ bizi aydınlatarak onun için yanıyoruz, onunla yanıyoruz. Nurdan izi yüreklerimizde alev alev. Arkasından karanlık bırakmaksızın batan tek güneş, oldu...

Göz yaşlarım kararıp kelime, hıçkırıklarım donup cümle olmalıydı. Fakat, onun gönüllerde sönmeyen aksi, gözlerdeki yaşı yıldızlar gibi parlatıyor, hıçkırıkları dualar gibi ilahileştiriyor. Ölümünden bile heybet, muhabbet, kudret duyuyoruz ve hayat alıyoruz. Ondan geldik, ona gitmekteyiz.

Şu anda, varlığının bütün fanilikleri yok oldu. Onda tam bir ebedilik yaşamaya başlamıştır. Ufkumuzdan her uzaklaşmasında bize bekanın bir zerresini tattırdı. Ne acı iksir? Vücudundan kaybettiğini ruhundan kazanarak kimseye müyesser olmamış, azametli bir çekilişe milyonluk bir gönül sahasını kapsayan göklere yükseliyor.

Şimdiye kadar onun için söyleyip, yazdıklarımız, onun büyüklüğü yanında ne kadar küçük, ne kadar âciz kalmıştır. Biz onu, onun bizi sevdiği kadar sevecezdik. Her şeyde o bizden üstündü. Ölümü ile bu eksikimizi yine kendisi tamamlayacak. Bundan sonraki hayatımız, ona bağımızı uzatmak içindir. Onun için doğmuşuz, onun izinde öleceğiz."

Sayın Arkadaşlar, böylece, ondan seslenerek, konuşma-
ma şu sözlerimle de son veriyorum.

Hep birlikte bu ifadelerini günümüzün Türkiye'sine
armağan edelim ve BÜYÜK EDEBİYATÇI, DILCI, DÜŞÜNÜR,
YÖNETİCİ vasıfları ile çok değerli Devlet Adamı Hasan Âli
Yücel'in manevî varlığı önünde saygı ile eğilelim.

BAŞKAN — Çok teşekkür ediyoruz. Çok teşekkür ediyoro-
ruz.

Sayın Coşturoğlu, buyurun efendim.

Mustafa COŞTUROĞLU — Hasan Âli Yücel'i böylesine
kapsamlı bir toplantıda anmanın özel bir mutluluk nedeni
var bence. Çünkü, bir zamanlar Yücel'e küfretmek, onu
aşağılamak, eğitim ve kültür alanlarında sivrilmeğe isteyenle-
re ikbal kapıları açıyordu. O dönemlerin acılarını yaşayanlar,
Hasan Âli Yücel'i böylesine sevginin sıcaklığında kucaklamanın
mutluluğunu daha başka türlü duyumsarlar.

Hasan Âli Yücel'i çok yakından da tanıdım. 45 yıl önce
omuzlarıma koyduğu ellerinin sıcaklığını şimdi bile hissediyoro-
rum.

Hasan Âli Yücel Türkiye'de yaratıcılık sürecini başlattı. Bu
sürecin koşullarını hazırladı, kültür politikasını oluşturdu. Bir
anlamda Kemalist devrim ilkelerini eğitim ve kültür yoluyla
yaşama geçirdi.

Hasan Âli Yücel, Görele kökenlidir. Bu nedenle 1950
seçimlerinde adaylığını Giresun'dan koymuştu, Görele'ye
sıkça geliyordu. Her gelişinde Görele halkını baba-dede
özlemi ve nostaljisi içinde kucaklıyordu. Ben de o yıllar
Görele'de çiçeği burnunda bir öğretmen. 1948-1949...

Yücel bizleri de sevgisinin ve sevecenliğinin halkası içine almıştı. Yücel'deki bu sevgi ve sevecenlik, -kendi deyimiyle- köylerde ışısız kalmış evlâtlarını, birer yaratıcı yetenek konumuna getirmek tutkusuyla yüklü bulunuyordu. Bu tutkusunu da gelecek kuşaklara aktarmak, onlarla ve çevresiyle bölüşmek, bir varlık ve yaşamsallık nedeni olmuştu.

İşte böylesine bir bölüşüm ve üleşim amacıyla bizi de "Onbinler" in içine paydaş olarak almıştı. Hem de "ikimizin imzasıyla ortak bir kitap yazmak" âlicenaplığını gösterip böyle bir teklifi yaparak... O zamana değin zengin hayallerim arasına kitap yazmak gibi onur verici bir uğraş girmemişti. Bu yüce kişi, işte böyle, insanı hayal edemiyecek tatlı bir yükümlülüğün ipoteği altına getiriyordu. Hasan Âli Yücel ulusuna da benimsettiği kültür politikasıyla nice onbinleri bir yaratıcılık yükümlülüğüne sokmuştu.

Hasan Âli Yücel böylece Atatürk'ün bir hedef olarak gösterdiği "silahlı savaş" yerine beyin savaşı başlatmak çığrını, yaşama geçirmiştir. Böylece, gene Atatürk'ün parmak bastığı "gerçek kurtuluş" (halâs-ı hakikî) sürecini başlatmıştır. İsmet İnönü'nün deyimiyle de "Kahramanlar çığrı dönemini" de kapatmış, toprakla ve doğa ile savaş dönemine kapı açmıştır. Gerçek anlamdaki bu yaratıcılık hedefleri, "1500 rakımlı" dağ başlarında gerçekleşti, halkının sıtmadan sarardığı bataklık yörelerde güncel uğraşlar duruma geldi. Yaratıcı düşüncenin ve yaratıcı kültürün gücü iyice görülsün diye Köy Enstitüleri özellikle böylesine biteksiz yörelerde açılıyordu, yaşamsallığı giderek sönmek üzere bulunan yerlerde kuruluyordu. Kısa sürede buralarda birer "BATAKLIK-KENT", birer "DAĞ-KENT" modelleri ortaya

çıkıyordu. Hem de tiyatrolarıyla, ekip biçtikleri bağ ve bahçeleriyle, civil civil kitaplıklarıyla, dört sesli müzik salonlarıyla, resim ve türlü el sanatı atölyeleriyle, süt mandıralarıyla, arı kovanları ve damızlık hayvanlarıyla, elektrik santralleriyle...

Böylece Hasan Âli Yücel'in ortaya koyup uyguladığı kültür politikası dünyada bir örneği daha görülemiyen bir yaratıcılık modeli ortaya çıkarmıştır. Bu yaratıcılığın temel koşullarından olan üniversite özerkliği, operalar ve baleler; insanlık değerlerinin taşıyıcısı olan dünya klasiklerinin kültürümüze kazandırılması, aydınlanmanın temel gereklerinden olan ansiklopedi yayını .. İşte her biri bir hizmet ömrü isteyen bu dev atılımlar yaklaşık 8 yıl gibi bir ömür dilimi içine sığdırılmıştır.

Hasan Âli'nin kişiliğini oluşturan bu hizmetler "Onbinler"nin yaratıcılığını ve yaratıcılık tutkusunu simgeler. Bu nedenle de Yücel ışık saçan kabrinde de giderek büyüyor.

Hasan Âli Yücel'in uyguladığı ve yaşama geçirdiği kültür politikası bir gerçeği daha dünyanın gözleri önüne sergiledi: Bir kültür akılcı yaklaşımla işlendiği zaman yaratıcılığa; tutuculukla ilerleme yönünde önü tıkanırsa, yıkıcılığa dönüşür. Hasan Âli Yücel bu kültüre hiçbir yabancı uzmanın burnunu sokturmadan yaratıcılığın en parlak işlevini gördürmüştür. Sıradan köy çocukları ile sıradan öğretmenlerimizle. Burada her öğrencinin, her öğretmenin, her yöneticinin kalıtsal birer yaratıcılık potansiyeli taşıdığı, özgür ortamda bunların alabildiğine geliştiği de görülmüştür.

Hasan Âli Yücel bunca hizmetlerine karşılık olarak sağlığında toplumundan ve yakın çevrelerinden hakaretler

ve nankörlükler görmüştür. Bunlardan çok acı ve çile çekmiştir. Bu acılardan kimseye yakınmamıştır. Acılarından doyum aramıştır. Tıpkı eski ermişler ve dervişler gibi...

Hasan Âli'nin kişilik modelinin benzerini aradım.

Bu kişiliğin benzerine dünyada pek rastlanamıyor. Ünlü yazar Shakespeare'in yarattığı Koriolanus (Coriolanus) tipi bir parça Hasan Âli Yücel'le bir yazgı benzerliği gösteriyor. İkisi de ülkesine sayısız ve değerleri ölçüsüz hizmetler etmişler; ama bu hizmetlerin karşılığında ülkelerinden nankörlük görmüşler. Bu yaratıcı her iki vatansevere ülkeleri cehennem yapılmıştır.

Ne var ki Hasan Âli Yücel, karşılaştığı çirkin davranışları bir erdem sınavı saymış, bunlardan yakınma yerine doyum aramayı yeğlemiştir.

Ama Shakespeare'in Koriolanus'u, gördüğü nankörlüklerden öfkeye kapılmış, ülkesinin düşmanlarını ayaklandırmış, onlarla birlikte vatanını kuşatma altına almıştır. Bu arada hiçbir yakını Koriolanus'un öfkesini yatıştıramamıştır.

Eğer Shakespeare Hasan Âli Yücel'in bunca hizmetlerine karşı yaşadığı dramı bilip görseydi, yarattığı kahramanı Koriolanus'a reva gördüğü vatan hainliğinden daha başka bir karakter niteliği bulurdu.

Saygılarımı sunarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederiz.

Galiba Türk toplumunun hakbilirliği ve de kadirbilirliği bunu telâfi ediyor, Hasan Âli Yücel büyüyor.

Buyurun efendim.

Kâzım EKE — Eğitim tarihimizde özel bir yeri bulunan rahmetli Hasan Âli Yücel, Türk Millî Eğitime en uzun, en verimli ve en yararlı hizmet eden, eserler yaratan, eserler yarıttıran, eserler kazandıran çok değerli bakanlarımızdan biridir.

Kadirbilir Türk Milleti O'nu unutmayacak, daima minnetle, şükranla anacaktır.

Türk Eğitim Derneği'nin tertip etmiş olduğu bu toplantıda O'nun anılması, eğitim-öğretim yönünden büyük hizmetlerinin dile getirilmesi bu kadirbilirliğin övünülecek örneklerinden biridir. Derneğin eğitim-öğretim toplantılarının hemen hepsinde bulunan ve çağdaş eğitimin öncülerinden olan eski Millî Eğitim Bakanımız Sayın Avni Akyol'un da bu toplantıya teşrif etmiş olması toplantıya ayrı bir anlam kazandırmış, Hasan Âli Yücel'in ruhunu şad etmiştir.

Rahmetli Hasan Âli Yücel'in hayat hikâyesini, büyük hizmetlerini değerli eğitimci arkadaşlarım ve onu tanıyanlar her yönü ile dile getirdiler. Ben de onunla ilgili bazı anılarımı dile getirebilirsem mutluluk duyacağım.

Hasan Âli Yücel, büyük zekâ, üstün bir hafıza (bellek) kudretine sahip olan bir insandı. Kendine özgü tok ve gür sesi ile, ateşli bakışlarıyla etrafındakilere ışık saçan, Atatürk ilke ve inkılaplarını yürekten benimseyen, konuşmalarıyla, yazılarıyla, şiirleriyle bunları dile getiren büyük bir insandı.

Bakanlığı döneminde Gazi Eğitim Enstitüsüne sık sık gelirdi. Okul yatılı olduğu için bazen de geceleri uğrardı. Mütalâa saatlarında dolaşır, öğrencilerin çalışmalarını izlerdi. Gelişlerinde Pedagoji Şubesine daha çok uğrar, okulun bu yaşlı ve deneyimli öğrencileriyle eğitim ve meslek sorunlarını konuşur, öğütler verirdi. Konuşmalarının çoğunda Atatürk ilke ve inkılâplarını anlatır, bu ilkelerin yürekten benimsenmesi, iyi uygulanması ve rayından saptırılmaması için öğütlerde bulunurdu. Çünkü bu şubenin öğrencileri müfettiş olarak yetiştiriliyordu. Mezun olduktan sonra ülkenin her tarafına gidecek, öğretmenlerle, öğrencilerle ve halkla kaynaşacaklardı.

Hasan Âli Yücel ile ilgili anılarımdan bazılarını anlatayım.

Millî Eğitim Bakanlarından rahmetli Mustafa Necati için ölüm tarihi olan ocak ayının birinci cuma günü anma töreni yapılırdı. Bu günün anma programı Millî Eğitim Bakanlığı'nın destek ve yardımlarıyla okulun Pedagoji Şubesi öğrencileri tarafından hazırlanırdı. O gün, geniş bir programla Mustafa Necati'nin hayatı, eserleri, hizmetleri salonlarda ve mezarı başında anlatılırdı. Bu güzel gelenek ve kadirbilirlik son yıllarda yerine getirilmemektedir. Anma günü programının bir bölümünde biri Mustafa Necati'nin mezarı başında olmak üzere bana da iki konuşma görevi verilmişti. Büyük bir kalabalık halinde Mustafa Necati'nin mezarı başına gidilmişti. O soğuk kış gününde aramızda Millî Eğitim Bakanı rahmetli Hasan Âli Yücel de vardı. Mezarı başındaki konuşmamı küçük kağıtlara steno gibi not etmiştim. Konuşmamı bitirdikten sonra yanımda bulunan bir kişinin yavaşça kulağımı çektigimi gördüm. Bu zat rahmetli Hasan

Âli Yücel idi. Bana şöyle diyordu: "Sevgili genç, güzel konuştun, konuşmanı beğendim; fakat konuşmana ait notların eski harflerleydi, yazılarınızı, notlarınızı eski harflerle yazmamanızı sizlere söylemişim. Eski harfler tarihe karışmıştır. Bunu tekrar yaşatmak hem Atatürk'ü, hem Mustafa Necati'yi üzer" demişlerdi. Rahmetli Hasan Âli Yücel Atatürk ilke ve inkılâplarını ne kadar çok benimseydiğini, bu konularda en ufak, en küçük bir hatanın bile yapılmasının hoş görülmeceğini anlatmıştı.

Bir başka anım: Müfettişliğim sırasında Çifteler Köy Enstitüsü bünyesinde açılmış bulunan öğretmenler kursuna geçici bir görevle eğitim şefi olarak atanmışım. Halil Öztürk ve Hüseyin Tokcan adlarında iki grup şefi ve beş tane de kurs öğretmeni ile birlikte öğretmen adaylarını yetiştirmeye çalışıyorduk. Bir gün Millî Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel ile İlköğretim Genel Müdürü Hakkı Tonguç'un Çifteler Köy Enstitüsüne geldiklerini gördük. Açık bir alanda öğretmen adaylarına konularıyla ilgili uygulama yaptırıyorduk. Uzaktan bizi gören Hasan Âli Yücel yanımıza yaklaştı, aradan uzun bir süre geçmiş olmasına rağmen parlak zekâsı ve kuvvetli hafızası ile beni tanıdı, "sen burada mısın" dedi ve kurs hakkında gerekli bilgileri aldı. Bu kadar kuvvetli hafıza sahibine güç rastlanır.

Yine aradan birkaç yıl geçtikten sonra Adana Erkek Sanat Enstitüsünde görev yaptığım sırada Hasan Âli Yücel Adana'ya teşriflerinde Erkek Sanat Enstitüsüne de uğramışlardı. Atölyeleri, dersaneleri teftişlerinde bir matematik dersinde öğretmenin bir konuyu öğrencilere kara tahta üzerinde anlatması dikkatini çekmişti. Başka bir ma-

tematik öğretmeni de, bir tesadüf eseri olarak, aynı konuyu atelyede öğrencilere alet ve makine üzerinde göstererek somut bir şekilde anlatıyordu. Bu durumu gören Hasan Âli Yücel kara tahta üzerinde verilen dersin ezberciliğe dayandığını, unutulmaya mahkûm olduğunu, aynı konunun atelyede âlet ve makineler üzerinde bizzat göstererek, deneyim yaptırılarak işlenmesinin daha yararlı olacağını etraflıca belirtmiş ve teknik öğretim okullarındaki genel bilgi derslerinin okulun bünyesine ve programlarına uygun olarak verilmesini ve bu okullara atanacak olan genel bilgi dersleri öğretmenlerinin bu okulların bünyelerine uygun olarak seçilmelerini tavsiye etmişlerdi.

Rahmetli Hasan Âli Yücel bakanlığı sırasında her öğretim yılı başında o yılın çalışmaları ile ilgili olarak öğretmenlere, öğrencilere ve yöneticilere tavsiyelerde bulunurdu. Bu tavsiyeler arasında ayrıca vatan, millet ve memleket sevgilerinin herşeyden üstün tutulmasının önemine işaret ederdi. Hatırımında kaldığına göre bir genelgesinde şöyle diyorlardı: "Derslerde sadece kitapların çerçevesi içinde kalınmayarak Türk İstiklâl Savaşı tarihimize ilgili olayları, anıtları, büyük kültür, teknik ve bayındır eserleri anlatmak, tanıtmak, bu konularda da öğrencilere gerekli bilgileri vermek gerektir. Ülkümüz memleketimizi her alanda dünyanın en ileri memleketi haline getirmektir. Gerektiği gün onun en ileri vasıtaları ve en kuvvetli bir kalp ile müdafaa etmektir. Hayatımızı ve menfaatimizi milletimiz ve memleketimiz için asıl büyük hayata ve menfaate, vatanın hayatına ve menfaatine feda etmek onun için yaşamak, onun için ölmektir. Vatan sevgisine, millet sevgisine bağlanmamış, ona dayanmamış olan bir eğitimin, bir

yaşamının hiçbir değeri yoktur. İleri gitmek için her alanda çok çalışmamız gerekir."

Hasan Âli Yücel eğitime, millî eğitime getirdiği atılım, gelişme ve hız, eğitim örgütüne getirdiği uyum, içtenlik, dirlik, düzenlik ve bağlılık, öğretmenliğe sağladığı saygınlık, değer ve güven meziyetleriyle unutulmayacak ve daima anılacaktır. Ruhu şadolsun.

Hepinize sevgi ve saygılarımı sunar, sürekli sağlık ve başarılar dilerim. (Alkışlar)

BAŞKAN — Efendim, hemen kapatıyorum.

Bir iki dakikanızı rica edeceğim, belki sonunu kaçırmak istemeyebilirsiniz. Vakit kalmaz diye teşekkürlerimizi önceden dile getireyim, sizler adına bu panele katılan, bu zor ve çetin hava koşullarında katılan bütün panelistlere sizler adına ve de Dernek adına teşekkür ediyorum. Sizler adına TED YÖnetim Kuruluna da teşekkür ediyorum. Umuyorum ki, bir toplum olmamızın ve büyümemizin bir koşulu olarak büyüklerimizi anlamaya, Türk eğitimine hizmet edenleri anmaya devam edeceğiz.

Bu toplantının çok kısa bir özetini sunuyorum. Niyazi Altunya arkadaşımız Hasan Âli'nin eserlerini ve katkılarını, hizmetlerini ayırım yapmadan bir bütün halinde sergilemeye ve bize yeniden hatırlatmaya çalıştı. Apaydın, o dönemin bir öğrencisi olarak anılarını büyük bir içtenlikle duyduğu gibi, düşündüğü gibi bizimle paylaştı ve bu arada köy eğitimindeki, köy öğretimindeki teori ve pratik birliği üzerinde durdu ki, son konuşmacı da matematik âletlerinden söz ederken, araç gereçlerden söz ederken

sözü oraya getiriyordu. Çünkü daha 1925'lerde Türk maari-
fine yapılmış ve verilmiş bir (Dewey) raporda teori ile
pratiğin birleştirilmesi tavsiyesi vardır. Köy enstitüsü bu fik-
rin, bu idealin bir uygulamasıdır. Çünkü Batı dünyası teori ile
pratiği önceden ayırmış, sonra bunu birleştirmeye
çalışmıştır; kısa yol, bu ikisini birleştirerek yürümektir.
Hasan Âli Bey bu ilkenin, bu ülkünün bilincindeydi. Yücel'in
başarısının sırlarından bir tanesi de buradadır. Tonguç'u
tutması, köy enstitülerini desteklemesinin arkasında biraz
acele gibi gözükür ama bu ilkeler yatmaktadır. Günyol arka-
daşımız çok önemli bir nokta üzerinde durdu: Tarih bilinci.
Tarih bilinci yalnız tarih okumak, yalnız eskiye dönmek
değildir. Tarih bilinci eskiyle bugünün, bugünle yarının
ilişkisini kurabilmektir. Tarih bilinci geçmişten geleceğe bir
sürekliliktir. Yarınını düşünemeyen, yarınını düşenmekten
vazgeçen bir toplumun çok şeyi olabilir, tarih bilinci yoktur.
Tarih bilinci biz eskiyi, biz geçmişini nasıl yargılıyorsak, gele-
ceğin bizi öyle yargılayacağını bilmek bilincidir. Eğer geleceği
unutarak yaşıyorsanız, tarih bilincinden yoksunsunuz.
Geçmişini eleştirmek çok kolaydır, ama kendinizi ileri
kuşakların yerine koyunuz ve bugüne bakınız. O zaman hem
geçmişini daha kolay affedersiniz, hem de bugünkü sorumlu-
luklarınızı daha da güzel yaşamaya başlarsınız.

Hasan Âli Yücel çağını yaşayan ve geleceğe yönelik bir
eğitimci idi. Onun kurmak istediği eğitim sistemi Tanzimatın
antitezidir. Yalnız ülküde, yalnız yazıda değil, uygulamaya
yöneliktir; ama Tanzimat Maarifini yakından tanımak iste-
miş, bunun eserini, bunun tarihini yazdırmıştır. Milletler,
Ziya Gökalp'in dediği gibi yalnız büyük topluluklar değildir,
yalnız devleti olan, polisi olan, sınırı, bayrağı olan değil; millet-

ler, millî bilinci olan varlıklardır. Galiba Hasan Âli Beyin büyük katkısı o millî bilincin oluşmasında, Ziya Gökalp'in eksikliğini duyduğu o ortaklık, ortak duygunun oluşmasındaki hizmetlerinde toplanıyor. Ben bir polisin öğretmen, bir öğretmenin polis olması benzetmesini duymamıştım, ama bu toplantıda verilen bildiri inanıyorum ki, TED tarafından en kısa zamanda yayınlanacaktır. Bugünü yalnız katılanlar değil, bütün Türk maarif camiası, eğitim camiası yaşayacaktır.

Hasan Âli Bey'in önemli ilkesi elitist olmamasıdır. Yalnız büyük adam değil, büyük adamlar yetiştirmek zorundayız diyor. Bir çiçekle yaz olmaz örneği bunların sayısını çoğaltmaktır. Eğitimde kalite/kantite (nitelik/nicelik) ikilemi yoktur, eğitimde hem kantite olacak, hem de kalite olacaktır. Hem eğitimi yaygınlaştıracaksınız, hem de birilerine bireyleri en yüksek düzeye çıkarmak olanağı vereceksiniz. Eğitimin başka türlü başarılı olması mümkün değildir.

Külebi üstadımız Yücel'in üstün kişiliği üzerinde durdu ve dedi ki, acaba o bugün yaşasaydı neler yapardı, onu kendi koşulları içerisinde değerlendirmeliyiz ve de doğrudur. O bir zamandır, o bir çağdır, o bir devirdir, insanları o devir içerisinde değerlendirmemiz doğru olur. Hasan Âli Bey yaşasaydı 1950'den sonra millî eğitim bakanlığını kabul eder miydi? Bilmiyorum, acaba kendisine millî eğitim bakanlığı teklif edilir miydi? Onu hele hiç bilemiyorum. Kırk bir yaşında bir eğitimciyi Millî Eğitim Bakanı yapan bir devir, bir çağ, bir "zeit-geist" var, biz 69'umuza geliyoruz, hâlâ bize çoluk çocuk diye bakıyor devletimiz. Hizmet şansı vermiyorlar anlamında söylemiyorum, kendimi yaptıklarımın çok fazlasını kazanmış bir eğitimci olarak görüyorum. Şurada

bulunmam da benim için büyük bir onurdur. Bu bakımdan Canan Hanımın arzularını yerine getirebildiğim için gerçekten çok mutluyum. Kendim için konuşmuyorum ama biz 60'ına, 70'ine gelmiş insana hâlâ çocuk diyoruz, ama 40 yaşında birisini Millî Eğitim Bakanı yapan bir dönemin herhalde bir dinamiği ve bir dinamizmi var.

Efendim, her şeyi yapalım ama acaba Atatürk yaşasaydı ne yapardı, Hasan Âli yaşasaydı ne yapardı diye sormayalım. Bu bir abesle uğraşmaktır. Çünkü sorunun cevabı yoktur. Onun yerine Hasan Âli'nin yetiştirdiği bizler bugün ne yapmalıyız? sorusunu sormalı ve bu soruya vicdanımızla hesaplaşarak cevap vermeye çalışmalıyız.

Atatürk iki kişiyi denemiş, tabii Atatürk çok kişiyi denemiştir. Atatürk hatta hısımlarını, hasımlarını denemiştir, kendisine karşı olanları denemiştir. O kadar küçük bir kadroyla çalışıyor ki, Atatürk insan feda etme mirasyediliğinden sakınmıştır. Herkesten yararlanabileceği kadar yararlanmıştır ve de yararlanabileceği kişilere yetki vermiştir.

Külebi üstadımız "o dönemin altyapısı eksikti" dedi, doğrudur. Altyapısı eksikti ama üst yapısı, heyecanı çok yüksekti diye düşünürüm. O bir devri devir yapan yalnız altyapı değildir, biraz da heyecandır. Çünkü öğretmenlik ve eğitim öyle bir iştir ki, heyecan pek çok altyapı eksikliğini giderir; ama heyecan yok ise altyapı o heyecanı yaratmaz. Onun için liderlik denen o üstün sanat o altyapıyla üstyapının olanaklarını araştırıp, onun en iyi sonuçlarını yaratabilen insanlarda toplanır. Onlar altyapı, üst yapı demezler, yapılacak işleri bilirler ve onu yaparlar Atatürk'ün dediği gibi.

Demokrasinin temeli kuşkusuz laiklik ve laiklik sadece dinin ayrılması, okullarda din öğretilmemesi değildir. Laiklik bir çağdaşlık bilincidir, bir insanlık onurudur. Geçmişini bilmek, bugününü bilmektir, geleceğini bilmektir. Kadınına da o fırsatı vermektir. Bütün bu eğitim ve millî eğitimdeki başarılarımız arasında gözden ırak tutmamamız gereken bir gerçek var. Millî Eğitim Bakanlarının bulunduğu her toplantıda punduna getirip bunu vurgulamak istiyorum. Ortaöğretimde ve yükseköğretimde iki erkeğe bir kız düşüyor. İstatistikler böyle gösteriyor, devletin yayınları böyle. Şimdi bu ne demektir? Türkiye'de erkeklerden bir tanesi kendi öğrenim düzeyinde bir eş bulma şansına sahipken, öbürü kendisinden bir düzey aşağıda bir eşle evlenmek, hayatını paylaşmak ve çocuğunu o kadınla yaratmak zorundadır. İkinci sınıf kadınlardan birinci sınıf bir millet doğmaz. İşte o dönemin heyecanı bunu görmüştür ve bunu yaygınlaştırmaya çalışmıştır.

At sahibine göre kişner sözü çok doğrudur ama bu bir benzetmedir. Eğitilenleri iyi yetiştirirseniz, bütün toplumun iyi yanıt verdiğini göreceksiniz. Yine bir benzetmedir, bütün milletin iyi düşündüğünü, iyi davalar, güzel davalar peşinde koştuğunu göreceksiniz. Külebi üstadımın, "halkçılık affedilmez" sözünü biraz karamsar buluyorum. Doğru, bir dönemde halkçı olmak günahtı. Komünist damgası hazırды. Fakat öylesine insafsızca, öylesine sorumsuzca kullanıldı ki artık bir suç olmaktan çıktı. Yaşar Kemal'i okuttuğu için ihbar edilenler olmuştur. Ama bugün Yaşar Kemal'e devlet büyük ödüller veriyor. Bunlar zamanla değişebilen şeyler ve bir devletin, bir milletin oluşumunda bir toplumun bir millet olmasında, ki biz hâlâ bu sürecin içerisindeyiz, bunlar

kaçınılmaz şeylerdir, Hasan Âli Yücel Bey'in başına gelenler kaçınılmaz idi, çünkü Hasan Âli Yücel Bey yaptığı devrimin karşı devrimini görmüş, yaşamış ve de başarıyla savunmuştur. Hasan Âli Bey'e yöneltilen suçlamalar Atatürk'e gösterilemeyen tepkiydi, yani bir karşı devrimin tepkileriydi. Hasan Âli Bey bunu da göğüslemiştir. "Hayır, ben bunu yapmadım, bana böyle emir verdiler" dememiştir. Yaptığı işin bilincinde savunmasını da yapmıştır, bu yüzden Hasan Âli Bey yaşamaktadır, yaşayacaktır ve büyüyecektir.

Burada tabî hükümet ve devlet ayırımı yapabiliriz, ben hükümetlere muhalif olabilirim, kişilere muhalif olabilirim; ama devlete muhalif olamam, o benim varlığım, ben onun çocuğuyum, ben onun ürünüyüm. İşte üniversite meselesinde bir türlü devlete ve de parlamentoya anlatamadığımız ayırım budur. Ben muhalefet yaptığım zaman devletime değil, o günkü siyasete muhalefet ediyorum. Bu benim vatandaşlık hakkımdır. Demokrasi de budur. Çünkü 1933'de devletin Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak kurduğu üniversiteyi özerk hale getiren, üniversitelerin ve fakültelerin özerklik kanunu 1946 yılında çıkmıştır. Savaş şartları içerisinde bu hükümet bir tarafta dünyada komünizm, faşizm ile savaşırken, üniversitesini özerk hale getirmiştir. Üniversiteler kanunu ortaya çıkmıştır, ama eğer tasarıya bakılırsa üniversitelerin özerklik kanunudur, 4936 sayılı Kanun. Unutuldu demeyeyim; ama bir üniversite mensubu olarak hatırlamak istedim ve de anmak istedim. Biz hâlâ üniversite özerk olmalı mı, olmamalı mı tartışmasını yapıyoruz, yıl 1992. Parlamentodaki son üniversite öğretim üyelerinin yöneticilerini seçme önerisi maalesef parlamentodan dönmüştür.

Toplumlar büyüklerini anmakla, insanların değerini bilmekle büyürler. Toplum olmamızın şartı da insanlarımızın değerini bilmeyi gerektiriyor. Hasan Âli Yücel gibi bir değeri anmakla toplum olma yolunda olduğumuzun güzel işaretlerini görüyorum.

Beni dinlediğiniz için ve bu toplantıya katıldığınız için Dernek adına ve de andığımız Hasan Âli Yücel adına sizlere teşekkür ediyorum. [Alkışlar]

YÜCEL'DEN ŞİİR, SÖYLEŞİ VE SÖYLEVLER:

- Şiirlerinden üç örnek: Yeni Hayat (1925), Çocuklarımin Nefesi (1926), Döner Ses (1932)
- Gazi Eğitim Enstitüsü'nde Öğrencilerle Yaptığı Söyleşi (1956)
- 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramını Açış Konuşmaları (1939, 1940)

YENİ HAYAT

*"Dinle şair, eski Ozanı
Okuyor yürekten Altın destanı"*

Z. K.

Duymadan düşünmek yok dinimizde,
Biz kalp adamıyız, gönül eriyiz.
İnsanız, insanlık esastır bizde;
Ne ciniz, ne melek, ne de periyiz.

Keşkülle asâyı çölde bıraktık;
Külâhı, hırkayı çiviye taktık;
Gönülde marifet kandili yaktık,
Bu ince işlerin hünerveriyiz!..

Yalnız değiliz, ailemiz var;
Başımızdan aşkın gailemiz var;
Bin kervan tutacak kafilemiz var.
Vartık diyarının seferberiyiz.

Biz Hakka âşıkız, dileğimiz hak;
Doyurmaz ahrette saadet ummak;
Dileriz dünyada kurulsun Uçmak;
Bu yolun ümmetsiz peygamberiyiz.

Tanrıyı göklerden gönle indirdik,
Âbitle Mabudu biz sevindirdik,
Gözlerde çağlıyan yaşı dindirdik,
Biz zemzem değiliz, alın teriyiz!..

Bu günün güneşi batıdan doğdu,
Sıcak ülkelerin ateşi soğdu,
Şarkı asırlarca karanlık boğdu,
O meş'um gecenin biz seheriyiz.

Farkettik nihayet aç ile toku;
Anladık en sonra var ile yoku.
Bırak o kitapları, gel bizi oku;
Bizler ki hilkatin son eseriyiz!..

Gönlümüz kılınçtır, tenimiz kını;
Orada saklarız vatan aşkını;
Çarpsın göğsümüze düşman akını,
Ulu Türkelinin biz siperiyiz.

Gazi'dir o büyük yurdu yaratan,
Yabancı, bağrından söküp fırlatan;
Yüce kalbi oldu Türklüğe vatan;
O, baştır; biz onun öz neferiyiz.

Yaşayıp yaşatmak işimiz bizim,
Haram lokma kesmez dişimiz bizim,
Her yerde bulunmaz eşimiz bizim,
Biz yeni hayatın erenleriyiz!..

10.6.1926

ÇOCUKLARIMIN NEFESİ

Ufuklar silindi, gökler yükseldi,
Yorulan varlığın uykusu geldi.

Susmuştu dışarda haykıran rüzgâr,
Rüzgârla beraber sustu boşluklar,

Sular bile durdu, sessizdi her yer,
Kalmadı bir yerde hayattan eser.

Lâmbanın alevi alçaldı, bitti;
Sönerken her şeyi yakıp eritti.

Odamda uyanık bir ben kalmıştım,
Bu siyah denize ben de dalmıştım.

Her şey silinmişti gözlerim için;
Fakat duyuyordum bu için için

Ruhuma akseden kesik sesleri;
Derinden soluyan bu nefesleri.

Çıkıyordu iki küçük gövdeden,
Başkaydı her türlü sestem, besteden.

Bu korkunç kâbısu yok etti onlar,
Ölüyü diriltten kudretti onlar.

Hayata yeniden doğmuşum sandım,
Ölmiyen varlığa şimdi inandım.

Onların gözünden içtim neş'eyi,
Onların gözile gördüm her şeyi.

Onların alnında yazılı bahtım,
Onların kalbinde kurulu tahtım.

Onların yüzüdür gönlümü açan,
Sevgimi hilkate dağıtıp saçan.

Biri Cananımdır, birisi Canım,
Kaynıyor, onlara baktıkça kanım.

Hayatım onların göğsünden taşar,
Ölsem de, benliğim onlarda yaşar.

18.12.1926

DÖNEN SES

Gönlümüzden hız alıp coşan özlü bir duygu
Gönülden gönle çarpar, çarptığı yeri sarsar;
Kükrer, sıradağlardan aşan yıldırım gibi...

Ateşli bir duygudan fışkırır yanardağlar,
Güneşleri karartır yükselen kızıl buğu;
Dağdır yıldızları gökte kıvılcım gibi...

Gönül ayrı bir âlem; kânunları bambaşka:
Çekmesi başka türlü, itmesi başka türlü;
Yaşar orada ancak kendini veren aşka.

Ölüleri diriltir alev saçan bir nefes;
Kim boşluğa haykırır, dönmezse giden bir ses?
Gelmesi başka türlü, gitmesi başka türlü!..

20.8.1932

GAZİ EĞİTİM ÖĞRENCİLERİYLE SÖYLEŞİ

— Tamam mı?

Topluluk - Tamam.

— Tamam. Vallahi iyi hatırlamıyorum, belki 4 yaşında fi-landım ben. Bizim o 4 yaşımızda... hocalar vardı, mahalle mektepleri. Tabii onları dinlemiştinizdir, başınızı ağrıtabak değilim. Mektebe gitmeden evvel, evde terlikleri toplardım. İşte babamın, büyükanamın, dayımın terliklerini toplardım. Dayım o zaman idadi'de okurdu. Vefa İdadisi'nde okur, dehşetli tembel... Eve hoca tutarlar, evde okuturlar. Büyükbabam ölmüş, bir tanecik erkek çocuk anasının. Fevkalâde ihtimam ederler. O da aksine anamın anası ne kadar ihtimam ederse o da o kadar tembellik, haylazlık eder. Bi-nealeyh evde her gün okutma meselesi konuşulur. Yemekte konuşulur, yemeğin dışında konuşulur. Mütemadiyen okutma işi konuşulur. Belki onun tepkisi, ben dinlerdim neler okutuyor o gelen hoca, aklıma kulağım da neler kalırsa onları terliklere öğretdim. Herhalde terlikler dayımdan fazla şey öğrenmiştir. (Gülüşmeler)

Sonra mahalle mektebine gittik. Mahalle mektebinin adı "Yolgeçen mektebi", Yolgeçen mektebi denilmesinin sebebi de, caminin yanında idi mektep. Caminin imamı İsmail Efendi diye bir zattı. Altından yol geçirdi mektebin. Onun için mektebin adını "Yolgeçen mektebi" koymuşlar. Orada sabahları, birisi gelip çorba satar, baş suyundan çorba. Baş ayrı satar, suyunla da yaptığı çorbayı satar. Sabahleyin evde kahvaltı ettirmeye uğraşırlar, halbuki 10 paraya oradaki bir kâse çorba, cennet taamı gibi gelirdi. Evde istemezdim kahvaltı edeyim, baş suyu çorbasını tercih ederdim, isterdim.

Ismail Efendi hayatımda, hiç izi silinmeyen şekliyle ruhuyla -bakın şimdi ben 59 yaşındayım. 4 yaşında gitmem, 55 tane sene- o zamanki gibi şimdi görüyorum adamı. Gözümün önünde. Başında tertemiz bir sarık, sırtında şal dokulu -şallar vardır ya- gayet güler yüzlü kimseyi dövmez, -hani söylerler ya mahalle mektebinde dayak mayak hiç bu adam öyle değildi- sevimli, öğretmesini bilir. Hakikaten "hoca" bir adamdı, Allah rahmet eylesin.

Biz başladık Elifba-i Osmaniye'den. Elifba-i Osmanî, bildiğiniz Arap harfleri ile alfabe. Elif kusun enni, elif bilmem eskisi, ötesi... Böyle okurduk. Ne olduğunu da bildiğimiz yok. Çarpmasını bilmeyiz. Çünkü Arapça'da üstünler, esteler, estreler var. Yani e'ler, i'ler, u'lar var.

Şimdi dayımın öğretim saatlerinde kulaktan duyduğum şeyler değil, artık bizzat kendim bir şeyler öğrenmeye başlayınca evde bizim hizmetçi vardı: Nesrin. Nesrin ile ahçının çırağına musallat olmaya başladım. Ne öğrenirsem, akşam yakalarım Nesrin'i, oturturum önüme. Öğrendiğim şeyleri Nesrin'e öğretirim. Oradan aşağıya inerim mutfağa, ahçının çırağını yakalarım. Ahçının çırağına ne öğrendimse öğretirim. Şu halde demek ki öğretim içgüdüsünün bende çok eski başlangıcı olacak. Çocukluğumu oturayım da yazayım dedim, iki üç sene ewel. Bir baktım nirengi noktaları, sivri noktalar hafızımda hakikaten bunlarla başlıyor. Küçük köpek yavrularıyla, terliklerle ve bizim Nesrin'le şimdi adını unuttuğum ahçının çırağı ile başlıyor.

Burayı bitirdikten sonra idadiye gittik. O zaman lise yok. Bu söylediğim, Meşrutiyetin başları işte, 1909'lar 10'lar.

Daha sonra bütün gençlerde olduğu gibi bende de meslek kaygısı başladı. Ne olayım? Ewela asker olayım diye düşündüm. O zaman Kuleli'ye imtihanla alırlar. Düşündüm, sonra nedense vazgeçtim. Akrabadan bir doktor vardı. O zaman Askerî Tıbbiye'nin elbiseleri gayet güzeldi. Sarı püskül mü, beyaz püskül mü ne şeyleri vardı. Belki ona heveslenmiş olacağım, doktorluğa içim kayar gibi oldu. O da olmadı. İdadi lise haline geldi.

Lisenin son sınıfından çıkacağımız sırada 1914'te harp başladı. Yedek subay olduk. Artık meslek bilmem ne düşünmeye imkân kalmadı. Üçbuçuk sene de o tuttu. Ondan sonra döndük geldik. Şimdi maişet gailisi tahsile devam imkânını verecek mi vermeyecek mi? Okuyabilecek miyiz, okuyamayacak mıyız? Dedim ki "hukuka giderim." Öğleye kadar okunurdu o zaman. "Öğleye kadar okurum, öğleden sonra gazetecilik yaparım" dedim. Çünkü alıştık subaylıkta maaş almaya, tayin almaya alıştık. Sigara içmeye, rakı içmeye alıştık. E, sigara içeceğim diye gidip babamdan, anamdan para isteyemem. Bir yandan bir şey kazanmak lâzım ki tahsilime devam edeyim.

Bir gün "hukuk-u esasiye", şimdi anayasa hukuku dedikleri ders. Celâlettin Arif Bey okutur bu dersi. Tercüme bir kitabı var. Okurum akşamları, ertesi gün gider dersi dinlerim. Şimdi bakın, gayet sarih hatırlıyorum konuyu da, dersin konusunu. Sübjektif hukuk - objektif hukuk. Okudum akşam, bir şey anlamadım. Ertesi gün gittim derse. Derste dinledim hocayı. Gene bir şey anlamadım. Celâlettin Arif Bey gayet kelifelli bir adamdı, Allah rahmet eylesin. Parmağında pırlanta yüzük, boyunbağısının üstünde pırlanta bir iğne.

Avukattı aynı zamanda. Fevkalâde şatafatlı konuşur bir adam, altın yüzükleri var. Şimdi biz oturuyoruz, talebeler. Sual sormak falan yok o zaman. Öyle üniversite, darülfünûn müderrisine talebe sual sorsun etsin filan, öyle şey yok.

Saati ayarladım, şöyle çıkmaya 10 dakika filan var. "Efendim, affedersiniz birşey soracağım" dedim. "Buyurunuz" dedi. "Efendim, ben bu objektif hukuk-subjektif hukuk bahsini anlamadım" dedim. "Anlatayım" dedi. Anlattı. Sordu, "Anladınız mı?", "Anlamadım"... "E, bir kere anlattık anlamadınız, sonra bir kere daha anlattık yine anlamadınız. Bu kadar anlayışsızlıkla hukuk talebeliği edinilemeyeceğini zannederim" dedi. O kadar ağrıma gitti, araya talebelikten gayri hayli mesuliyetli bir hayat girmemiş olsa belki sesimi çıkarmayacağım. Ama subaylık etmişim, kıta kumandanlığı etmişim, yaverlik etmişim, bilmem ne etmişim. Dehşetli gururuma dokundu.

"Efendim" dedim, "affedersiniz akşam kitabı okudum. Bir iki kere okudum anlayamadım. İçimden dedim ki, ertesi gün giderim müderris bey anlatır anlarım. Halbuki geldim, siz kitabın aynını söylediniz. Ben kitabı okuyup anlamadığım için aynını söylediğinizden dolayı anlamamam devam etti. Sonra rica ettim size, anlamadığımı söyledim. Anlatayım dediniz, gene aynı şeyleri söylediniz. Binaenaleyh anlamama durumum değişmedi. Çok hakkınız var benim gibi anlayışsız birinin hukuk talebesi olamayacağı muhakkak, ama sizin gibi anlatmasını bilmeyen birinin de hukuk müderrisi olmayacağını zannediyorum." (Gülüşmeler)

O sırada zil çalmış. Zil çalardı ama sizinki gibi elektrikli değil, elde "çıldır çıldır" çalarlar çıkarız. Bir de mubassırımız

var, Barbaros derdik mubassıra. Barbaros'un resmini görmüşsünüzdür. Sarı pos bıyıklı, sakallı, tıpkı Barbaros gibi bir adam, fes başında. Barbaros kapıyı açtı, "Ders bitti efendim" dedi. Hoca çıktı. Arkadaşlar, dediler ki "Yahu ne yaptın?"; "Ne yaptım, bir şey yapmadım. O bana "sen talebe olamazsın" dedi, ben de ona "sen hoca olamazsın" dedim. (Gülüşmeler) "Biz odeştik. Birşey yok" dedim.

Çıktık dolaşıyoruz teneffüste. O zamanlar fakültelerde müdürler vardı. Şimdiki sekreterler gibi müdürler vardı. Hukuk Fakültesinin Rauf diye gayet efendi bir müdürü vardı. Tiki de var. Rauf Bey iyice sinirleşmiş galiba, belli halinden. Herkes bakıyor beni mi çağırıyor diye. Neyse adımı söyledi. Gittim. "Aman sen ne yapmışsın" dedi. "Ne yapmışım?" "Seni şikâyet etti. Hakaret etti diye şimdi kovacaklar seni" dedi. "Efendim, ben birşey anlamadım. Anlamadığımı sordum. Bunda kovulacak ne var. Kimseye hakaret etmedim ben." "Aman oğlum ben sana takdiknamenini vereyim. Sen başka fakülteye git" dedi. Baktım ki kovulma fena. Çünkü kovulursam başka tarafa gitmenin imkânı yok. "Peki ne yapayım efendim, alalım." İstida yazdık. Pul getirtti; talebimiz üzere bizim başka fakülteye gitmek üzere oradan kaydımızı siliyorlar. Yani kovulma değil.

Şimdi ben tasdiknameyi aldım, oradan Edebiyat Fakültesine giderim. Zevkim orada, alâkadar olduğum hocaların bir kısmı orada. Orada talimgâhtan arkadaşlarım da var. Yüksek Muallim Mektebinde okuyorlar. Gittim, dedim ki "Yahu böyle böyle oldu: Bizi kovacaklardı, tasdikname aldık çıktık." "Aman, bir yer var" dediler. O zaman adı, "Darülmuallimin-i Âliye", yani Yüksek Öğretmen Okulu. "Bir

yer var, İbrahim Alâattin'e söyleyelim, sen oraya gir" dediler. Söylemişler İbrahim Alâattin Beye. "Tamam" demiş, "gelsin".

Kalktım gittim. "Bir yerimiz var Âli efendi, seni bizim mektebe alalım" dedi. "Hay hay" dedim. "Nereye istersen edebiyat mı, felsefe mi, hocalık mı, nereye istiyorsan kaydetsinler". "Evet efendim", "işte burada yer içer yatarsın..." Bizim ev Cerrahpaşa'da. Evde annem, babam bir ben varım. Zaten askerlikte senelerce annem görmemiş. Bir de ben gideceğim bir başka yerde yatacağım. Yatılı mektebe gideceğim. Anam razı olmaz. Onu kandırmak lâzım. "Efendim siz yapın da ben bir annemi kandırayım. Annem belki istemez" dedim. "Sen annenle konuş. Ben kaydını yapıyorum" dedi. Aynı günde oluyor bunlar. Ben geldim, anneme söyledim. "Sen alıştın, kaldı ki bu Çağaloğlu'nda, biz Cerrahpaşa'dayız. Her zaman gelirim giderim. Neyse annemi de kandırdım.

Mektebe girdim. Ha, felsefe şubesine yazıldık. Felsefe hocası olacağız. Arkadaşları tanıyorum, 39 kişi. Ben geldim, 40 kişi olduk. Buna benzer, işte bunun biraz ufağı bir salon. Yirmi yatak burada yirmi yatak orada. Gayet güzel bir kürsü. Cevizden yapılmış. "Bu ne" dedim. "Haa, burası İttihat Terakki Cemiyeti'nin İstanbul merkeziydi." Şimdi biz orada artık yatıyoruz, kalkıyoruz. Okumaya da Zeynep Hanım Konağı'na gidiyorum. Adı Yüksek Öğretmen Okulu. Fakat orada gördüğümüz iş, yemek yemek, uyumak. Akşamları mütalâa. Bir ayrı sınıf vermişler, oturup okumak için. Orada bize ne pedagoji, ne terbiye ne bilmem terbiye tarihi filan okutuyorlar. Öyle şey yok. Gidiyoruz, üniversitede hocalar

var. Dersleri veriyorlar. Ondan ibaret. Gene ben gazeteye gidiyorum. Muhabirlik ediyorum. İşte havadisler alıyoruz, İnönü Muharebesi böyle olmuş; bilmem ne şöyle olmuş. Çünkü memleket feci halde. Bütün ümit burada Anadolu'da toplanmış, Ankara'da toplanmış. Doğru dürüst yiyecek vermiyorlar, gıkımızı çıkarmıyoruz, ne verirlerse yiyoruz. O şekilde hayatımız.

Geceleri büyük hadiseler olur. İstanbul Rumları, yalan havadisler çıkarır. Meselâ Sakarya Muhaberesi başlamış. İşte Türk Ordusu Sakarya'nın kuzeyinde çevrilmiş. Yunan ordusu teslim alıyormuş. Tahkik edemeyiz, doğru mudur yanlış mıdır bilemeyiz. Bütün ümit ışığı burada çünkü. Gece otururuz; acaba öyle mi oldu, acaba böyle mi oldu? Bazen dayanamayıp ağlarız, efendim ne olacak akıbeti bu memleketin!... Sokağında polis elbisesiyle Ermeniler dolaşır. Ermenilerden polis yaparlardı. İngiliz elbisesi. Bizi yakalarlar, İşgal Kuvetlerinin emrine riayet etmedi diye. Meselâ emirle Köprü üzerinde birbirinden sigara yakmayı meneder. "Abi, müsaade etsene yakalım." Yakalar, o zamanın parasıyla ne bileyim 5 lira ceza!" "Yok efendim 5 liram". Bir han vardı. Ne hanı unuttum. O hana götürürler. Hanın tepesinde beden terbiyesi yaptırırlar, güneşin altında. Beş saat koşar adım, yere yat, ayağa kalk.

Böyle! O havanın içinde burayı düşünüyoruz, ders çalışırız, içimizde işi olanlar var. Meselâ kimisi bir yerde 7-8 liraya kâtiplik yapar. Ben muhabirlik yapardım. Tasvir-i Efkâr'da, sonra İkdâm'da muhabirlik yaptım. 15 lira verirlerdi. İlk matbuata intisabım bu suretle. Giderdik mülâkat yapardık. Meselâ havadis alır getirirdik. O 15 lirayı da toptan verecek

halde değildi gazeteler. Yevmiye verir gibi 2 lira, 3 lira hesaba geçirirler. Öyle verirler bana. Yüksek tahsilimizi de bu havanın içinde yaptık.

1922'de İzmir kurtuldu. Yunanlılar denize döküldü. Hoca tayin ettiler beni. Kalktık İzmir'e gittik. Daha yangın yanıyor. Sönmemiş İzmir. O şimdi ki fuar, hani görüyorsunuz. Orası muazzam bir yangın yeri. Alevler içindeydi biz gittiğimiz zaman ve Erkek Lisesinin binası onun ortasına tesadüf ediyordu. Ben Karşıyaka'da Öğretmen Okulu'na hoca oldum. Sokaklarda kolu kesilmiş, bacağına biri kesilmiş gövdeler yatıyor. Bir kesilmiş kol. Böyle cesetler sokaklarda. Yangın devam ediyor. İzmir'i öyle bulduk. Sonra maarif vekili olan Vasif Bey, maarif müdürümüzüzdü. Sonra maarif müsteşarı olan Rıdvan Bey lise müdürüydü. Naili bizim müdürümüzüzdü, sağ. İhtiyarladı o da, 70-75 yaşında.

Geldik mektebe. Mektep Homeros mu böyle birşey. Bir Rum Köşkü. Gayet güzel bahçe. İçinde 200 tane şale var. Üç dört odalı köşkler. Talebeleri daha ewel toplamışlar. Bir de baktık, meselâ talebinin biri fesini şöyle eğmiş, püskül burasında tipik külhanbey. O zaman böyle değil, gencim ben de. Bir tanesi paçalar geniş, ayağında yumurta ökçe. Tulumbacı reisi gibi. Sonra büyük büyük, bizim yaşımıza yakın çocuklar. O zaman işte ben 23-24 yaşındayım. O yaşta çocuklar var. İçinden evlât sahibi, peder makamında talebelerimiz çıktı sonra. İşgal esnasında bunlar gidememişler, Anadolu'ya gidememişler. Kaçamamışlar. Ne yapsınlar, mektep yok. Kapanmış mektep, Yunanlılar oraya gelince. Kimi kahve tabiliği yapmış, kimi hamam tellâklığı yapmış, kimi araba sürücülüğü yapmış. İzmir alınıp da mektep

açılınca sıcak çorba var, yatacak yer var. Koştular zavallılar. Gelmişler ama üç günde beş günde o üç senelik alışkanlıklar geçer mi? O kıyafetleriyle, hareketleriyle kahve tabiliği devam ederek, sürücülük devam ederek... Efendim karşımızda talebe diye, öğrenci diye bunları bulduk.

Bunlar maarif müdürü filan oldu sonra. Politikaya girse-ler maarif vekili olurlardı, bir mani yok. Ama bunlar efendi oldular. Yani bu söylediğim şeyleri sonra yatağınıza yattığınız vakit de düşünün ne manaya geliyor. Ben hayalî izah etmiyorum, kopuk filmler gibi size söylüyorum. Yani düşmanın geldiği bir yerde neler olabilir, neler oldu. Onları nasıl bir hayata mahkûm ederler, göresiniz anlayasınız. Sonra böyle bir hayatın içinde olmanın kıymetini ve kendinizden sonra gelecekler daha iyisini getirtmenin ehemmiyetini daha iyi anlarsınız diye anlatıyorum bunları.

Şimdi biz çocuklarla uğraşyoruz gece gündüz. İşte, yemek yedirme, diğer efâli beşeriye, hepsini öğretiyoruz. Çünkü o kadar fena alışkanlıkları var ki mutlaka tashih etmek lâzım ve itina ile tashih etmek lâzım. Bir taraftan da İzmir'de Muallimler Birliğini kuruyoruz. Sonra Türk Ocağı'nı açıyoruz. Hemen hemen bütün hocalar, hepimiz her gece buluşuruz. Vasıf beyin evinde.

Haa! Bizde para pul da yok. O zaman muallim mektepleri hususî muhasebeye bağlı. Nasıl bir zamanlar ilkokul öğretmenleri nasıl hususî muhasebeye bağlı ise, öğretmen okulu hocaları da hususî muhasebeye bağlı. Şimdi Meclis Reisi olan Abdülhalik Renda o zaman valimiz. Biz gittik, bir ay geçti maaş bekliyoruz, maaş yok. "Yahu" dedik, "maaş"... Haa, maaş 15 lira. Ben sonra evlendim, hanımı getirdim.

Ucuz diye bir odalı bir ev buldum. 15 liraya! (Gülüşmeler) Yani maaş eve, taam menam yok. "Yahu maaş yok!" "Efendim" dediler, "kazalardan toplanmadı". "Ne toplanmadı?" "Biz bilmiyoruz, maaş toplanır gelir..." Biz birbirimize yardım ederiz, "5 lira al" "5 lira alayım da niçin maaşımızı almıyoruz?" Dediler, "Efendim hususî muhasebe öyledir." O bir sene içerisinde vallaha iyi hatırımda yok, 12 maaş yerine ya 6 aldık ya 8. Maaş yok. Lisedeki arkadaşların maaşı gelir, para bittikçe lisedekilerden borç alırız. Lisedekilerin maaşı çünkü Ankara'dan Defterdarlığa gelir, onlar muntazam alırlar. Bize muntazam maaş yok.

Sonra tahtakurusu! Diyeceksiniz ki, öğretim hayatına tahtakurusu nereden müdahale ediyor? Öğretim hayatında tahtakurusunun tesiri büyük pedagogların tesirinden daha büyük. (Kahkahalar) Sihattheysen büyük pedagogu okursun, beğenmezsen inanmazsan geçersin. Fakat tahtakurusu musallat oldu muydu, gece sabaha kadar uyutmadı mı, ne öğretim kalır, ne eğitim kalır!... Şimdi tahtakurusuyla mücadele. DDT yok. Gazyağı... O fukara çocuklar bir an önce tahtakurularının kökünü kesmek için yakarlar karyoları, gazı sürer yakarlar. Tabii dikkat etmezler, kaç kere yangın çıkmıştır. Zaten köşkler ahşap. Küçük küçük şeyler. Dört beş kere yangından kurtulmuşuzdur. Gece uğraşırız. Gaz da mı öldürmezdi, o işgal zamanının tahtakurusu daha mı mukavim, daha mı domuz?.. (Gülüşmeler) Ölmez tahtakuruları!(*)

(*) Yücel'in 1956 yılında yaptığı bu konuşma, kısaltılarak buraya alınmıştır.

SPOR VE GENÇLİK BAYRAMINI AÇARKEN

19 Mayıs 1939

Büyük Türk Milleti ve Onun Yüce Millî Şefi;

19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramını bütün memlekette ve huzurunuzda açıyorum.

Yurттаşlarım;

Bugün, Türk tarihinin bahtiyar bir başlangıcını tekrar ve hep beraber yaşıyoruz. 19 Mayıs, milletimizin en büyük evlâdı, Ebedî Şefimiz, kurtarıcımız, Sevgili Atamız Mustafa Kemal'in Anadolu topraklarına ayak bastığı gündür. Yirmi yıl önce, Karadeniz'in dalgaları arasında küçük bir geminin Türk Milletine getirdiği büyük saadeti; bir ideal; bir sevgi ve minnet halinde her zaman yüreklerimizde yaşatacağız.

Şimdi, hür, müstakil bir vatan olarak üstünde dimdik durduğumuz bu aziz topraklar, onun bize, ölmez, zeval bulmaz yadigârıdır. Ondandır ayrılmanın acısı, kalblerimizde vatan muhabbetine, istiklâl aşkına inkılâbetti. Onu vatanımız kadar sevmek, vatanımızı onun kadar sevmek olmuştur. 19 Mayıs'ı bütün Türk milletini tek varlık olarak iliklerine kadar hissediyor. Millî birlik ve bütünlüğümüzü, her millî hâdise gibi bu da, yeni bir delil şeklinde bütün cihana gösterecektir.

Aziz Milletim;

Sen, dünya durdukça dur; sen her zaman yaşa, var ol... Sıcak koynunda hâtırası yatan evlâtların kadar, göğsünde besleyip büyüttüklerin ve büyötmekte oldukların da, bu mübarek yurdu her tehlikeden, evet, her tehlikeden koruyacak, onu var kuvvetiyle yükseltecek ve bahtiyar edecektir.

Bu inanın doğruluğunu, Türk idealizminin büyük timsali olan Millî Şefimizin yüce şahsında bulmaktayız. İsmet İnönü, feragatli hayatı; vatan yolundaki fedakârlıkları; azmi; basireti; Türk inkılâbının her safhasındaki yapıcılık hizmet ve kudretiyle ulu Türk Milleti'nin başbuğu, önderi, ahlâk ve fazilette onun kutsal bir örneğidir. Onun düşüncesine uyarken milletin arzusunu yerine getirdiğimize, sözünü tutarken vatanın faydasına hareket ettiğimize candan inanıyoruz. 1919 yılının 19 Mayıs'ında Ebedî Atatürk'ün başladığı İstiklâl Savaşı'na, o, 1939 yılının 19 Mayıs'ında bir medeniyet ve istikbâl savaşı halinde devam etmektedir.

Gençler, Sevgili Türk Çocukları;

Unutmamış olduğunuza çok eminim; geçen yıl, Ebedî Şefimiz Atatürk, son umumi ziyaretini sizleri görmek için buraya gelerek yapmıştı. Son ziyareti; öyle... Çünkü bundan sonra umumi bir millet toplantısına gelemeyecek kadar hasta olmuştu. Demek ki, gençler, sizi hep bir arada görmek, Türk Milleti için beslediği en büyük ümit ve emeli sizlerin varlığınızda yaşamak; onun nazarında en büyük bir zevk imiş! Zaten, kendisi için en yüksek kıymet olan Türk Cumhuriyet ve İstiklâlîni, o, size emanet etmemiş miydi?

Ey yiğit, yurtsever kız, erkek Türk gençleri;

Sizi, daima bu emanete liyakatli görerek tebci ediyorum.

İstiklâl ve hürriyet tarihimizin başlangıcı, sizin bayramınızdır. Yürekleriniz vatan sevgisi, dimağınız ilim aşkı, benliğiniz fazilet nuru ile dolu olsun. Bugün, sizin bayramınız olduğu için bize en büyük bayram oluyor. Bizler; ağalarınız, babalarınız, analarınız, atalarınız bizler; bizden sonra gele-

cek Türk evlatlarını kendimizden daha mükemmel görmekle mesut olacağız. Sizi çelik gibi sağlam vücutlarınızla, şaşmayan akıl ve muhakemelerinizle, doğru yoldan ayrılmayan ahlâk ve karakterinizle istikbale hazırlanmış görüyoruz. Gözlerimizi hayata yumup vücutlerimizi vatan topraklarına kalbedeceğimiz anda, duran kalblerimize, son huzur ve emniyeti sizler vereceksiniz. Sizin de yaşamanın zevkini, çalışarak, adam olarak, bizden esirgemeyeceğinize itimat ediyoruz. Vatan sizden önceki nesilden, bizden, mal istediği zaman malımızı, can istediği zaman canımızı verdik. Sizin de, bizden sonra gelecek nesillerin de böyle yapacağına iman ediyoruz.

Gençler;

Sizi, neşeli, canlı, heyecanlı, duygulu ve uyanık gören bütün millet, sizinle beraber bayram ediyor. Varlığınızı saran bu sevgi ile iftihar ediniz.

Gençler;

Bayramınız kutlu olsun.

SPOR VE GENÇLİK BAYRAMINDA

19 Mayıs 1940

Büyük Türk Milleti ve Onun Yüce Millî Şefi;

1940 yılını 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramını bütün memlekette ve yüksek huzurunuzda açıyorum.

19 Mayıs... Samsun... Mustafa Kemal... Millî Mücadele... Vatan ve İstiklâl...

Yurtdaşlarım;

Hepimizi yürekten coşturup sarsan bu kelimelerin arkasındaki kutsal hâtıralar bugün yine gönüllerimizde bütün tazeliğiyle canlanmış bulunuyor. Yıllar önceye ait bu aziz hayaller, millî hakikatlerin ta kendisidir. Harikalar dolu tarihinin acı, tatlı hiç bir satırı hafızasından silinmeyen Türk Milleti, hele kendisine iyilik edenleri, hizmetinde fedakârlıktan çekinmeyenleri biran bile unutmamıştır. Unutmaz ve unutmıyacaktır.

19 Mayıs... Samsun... Mustafa Kemal... Millî Mücadele... Vatan ve İstiklâl...

17 milyon insanı besliyen topraklarıyla; suları damarlarımızda akan kanlar gibi bizim olan nehirleriyle; zaferlerinin gölgesi hâlâ dalgalarında titreyen denizleriyle; ecdat türbesi olmuş sıra dağlarıyla; göklerinde rahmet ve bereket taşıyan bulutlarıyla mukaddes bir bütün olan Türk Vatanı, bundan tam yirmi bir yıl önce katî bir kurtuluşun müjdesine kavuşmuştu. O kurtulan vatanın ebediyetlere kadar sahibi sensin ey büyük Milletim! Sen hayatını, istikbalini ve her

anının mukadderatını yalnız ve yalnız kendi elinde tutmayı vazifelerinin ilki saymaktasın. Başında kendi iradenin bu ruhtaki timsalini bulmakla millî birlik ve bütünlüğünün bütün kudretini hissetmekte ve başkalarına hissettirmektesin. Onun içindir ki yerden, gökten uğradığın en müthiş felâketlerin acısını, millî iradeni şahsında tecessüm ettiren büyük insanın, aziz evlâdın İnönü'nün sevgi dolu göğsüne başını koyarak dindiriyorsun. Onun içindir ki maddi ve manevi kayıplarının tesellisini, onun sadece millet aşkı ile çarpan yüreğinde buluyorsun. O yürekte, tek tek hepimizin vicdanlarımızdan çıkan ışıklar toplanmıştır. Millî birliği böyle anlıyoruz: birimize felâket hepimize felâkettir, birimizin bah-tiyarlığı hepimizin bah-tiyarlığıdır. Bu duygu ile Türk Milleti, yekpare, sarsılmaz, parçalanmaz, çelik bir kütledir.

Gençler; İnkılâbın, Cumhuriyetin Çocukları...

Size böyle hitap ediyorum. Çünkü aranızda, yirmi bir yıl önce 19 Mayıs'tan evvel doğmuş olanlar yok gibidir. Sizler dünyaya geldiğiniz dakikalardan beri, bizlere tahatturu elem veren acı hâdiselerden bir tekini bile görmeksizin hür, müstakil ve daima mamur edilmeğe çalışılan bir vatan üstünde büyüdünüz. Hür, müstakil ve daima mamur edilmeğe çalışılan bir vatan üstünde yaşıyorsunuz. Sizi kendilerinden daha bilgili, daha diri ve ileri, daha müreffeh yetiştirmek için üstünüze titreyen bir neslin emanetindesiniz. Size bu mesut çocukluk ve gençlik devrini bahşetmek için, taarruza uğramış vatan toprakların üstünde çekinmeden can verenleri ve onlara baş olanları yüreklerinizde minnetle, hürmetle yaşatmalısınız. Sıra size geldiği zaman, gözü pek, vatansever babalarınız; analarımız

gibi millet ve istiklâl uğrunda dövüşmeyi, erkeği, kızı beraber icabında Őimdiden ölmeyi göze almalısınız.

Gençler; bu yıl yeşil sahayı dolduran, ruhunuz gibi temiz ve beyaz kütleyi Türk Vatanının geniş hudutlarına kadar yayarak gözlerimin önüne getiriyorum ve hepinize bütün yüreğimle bağırıyorum:

Sevgili Türk Çocukları, Bayramınız kutlu olsun...

**CAN YÜCEL'İN
BABASI İÇİN YAZDIĞI ŞİİR**

HAYATTA BEN EN ÇOK BABAMI SEVDİM

Hayatta ben en çok babamı sevdim?
Kara çalılar gibi yerden bitme bir çocuk
Çarpı (x) bacaklarıyla — ha düştü düşecek —
Nasıl koşarsa ardından bir devin,
O çapkın babamı ben öyle sevdim.

Bilmezdi ki oturduğumuz semti,
Geldi mi gidici — hep, hepp acele işi! —
Çağın en güzel gözlü maarif müfettişi.
Atlastan bakardım nereye gitti,
Öyle öyle ezber ettim gurbeti.

Sevinçten uçardım hasta oldum mu,
40'ı geçerse ateş, çağınrlar İstanbul'a,
Bi helâlleşmek ister elbet, diğ'mi oğluyla!
Tifoyken başardım bu aşk oyununu,
Ohh dedim, göğsüne gömdüm burnumu.

En son teftişine çıkana değin,
Koştururken ardında o uçmaktaki devin,
Daha başka tür aşklar, geniş sevdalar için
Açıldı nefesim, fikrim, canevim.
Hayatta ben en çok babamı sevdim.

Can YÜCEL

TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ

**"HASAN ÂLİ YÜCEL'İ
ANMA TOPLANTISI"**

16 Aralık 1992
Çarşamba

**YER : TED Ankara Koleji Vakfı Konferans Salonu
Ziya Gökalp Caddesi, No. 48, Yenışehir/ANKARA**

15.40 - 16.40	—	İKİNCİ OTURUM (AÇIKOTURUM)
BAŞKAN	—	Prof. Dr. Bozkurt GÜVENÇ (TED Bilim Kurulu Üyesi)
KONU	—	TÜRLÜ YÖNLERİYLE HASAN ÂLİ YÜCEL
KONUŞMACILAR	—	Dr. Niyazi ALTUNYA (Eğitim-İş Sendikası Genel Başkanı)
	—	Talip APAYDIN (Emekli Öğretmen)
	—	Hüseyin Hüsnü CIRITLI (Emekli Kültür Müsteşarı, Eğitimci)
	—	Vedat GÜNYOL (Eğitimci - Yazar)
	—	Cahit KÜLEBİ (Emekli Öğretmen)
16.40 - 17.00	—	Can YÜCEL'in Babası İçin Yazdığı Şiir (Kasetten)

Not : Ailesinin yardımıyla YÜCEL'in eser ve resimleri ile YÜCEL'i konu alan eserleri içeren bir sergi, toplantı salonu holünde düzenlenecektir.

EK 2

**YAYINA HAZIRLIK ÇALIŞMALARINDA
GEREKLİ DÜZELTMELER İÇİN İLGİLİLERE
GÖNDERİLEN YAZI ÖRNEĞİ**

Ayrıca, halen düzeltme yapmak üzere gönderdiğimiz ekteki metinde, gerekli düzenlemeleri yaptıktan sonra, bu metnin ve toplantı sırasında verdiğiniz (Şayet verdiyseniz) bildiri veya panel konuşmanızın metninin basılmasını belirten, "**basılabilir**" ibaresi ile imzalı olarak göndermenizi önemle rica etmekteyiz.

Bilginizi rica eder, ilgileriniz için teşekkür ederim.

Saygılarımla,

Mehmet BAKLACI
TED Genel Müdürü

- NOT : 1 — Ekte sunulan metnin düzeltilerek, yeniden yazılması halinde, tarafımızdan gönderilen metinle birlikte iadesi,
- 2 — Düzeltme sırasında yazım kurallarına dikkat edilmesi,
- 3 — Gereksiz gördüğünüz paragraf ve cümlelerin çıkarılması, konuşmanızın çerçevesini aşacak ekler yapılmaması ve yabancı isim ve terimlerin orijinali ile Türkçe okunuşunun belirtilmesi rica olunur.

EK 3

**TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ
YAYINLARI**

9. Ortaöğretim Kurumlarında Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretimi ve Sorunları.....	15.000.-
10. Ortaöğretim Kurumlarında İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Öğretimi ve Sorunları.....	25.000.-

C. ARAŞTIRMA DİZİSİ YAYINLARI

	Fiyatı
1. İlkokul Çocuklarının Davranışlarının Öğretmenler Yoluyla Gözlenmesi Öğretmen Gözlem Formu El Kitabı.....	3.500.-
2. Yurt Dışı Yaşantısı Geçiren ve Geçirmeyen Lise Öğrencilerinin Problemlerinin Tür, Yoğunluk ve Bazı Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.....	3.500.-

D. EĞİTİM VE BİLİM DERGİSİ

	Fiyatı
Her üç ayda bir yayımlanan Eğitim ve Bilim Dergisi 85. sayısına ulaşmıştır.....	10.000.-

YAYINLARIN SAĞLANMASI

1. TED Yayınları, Ziya Gökalp Caddesi No. 48 Yenışehir/ANKARA adresine başvurarak sağlanabilir. Bu başvurularda Eğitim ve Öğretim Dizisi yayınlarında, öğretmen ve öğrencilere % 20 indirim yapılır.
2. Bulunulan yerin Ziraat Bankası kanalıyla T.C. Ziraat Bankası Ankara - Mithatpaşa Şubesi nezdindeki 30440/A-456 no.lu hesaba para yatırarak banka makbuzu ve posta ücreti ile sipariş verilebilir.

Adres : Türk Eğitim Derneği
Ziya Gökalp Caddesi No. 48 Yenışehir/ANKARA

Tel : 431 34 87 - 431 34 88

